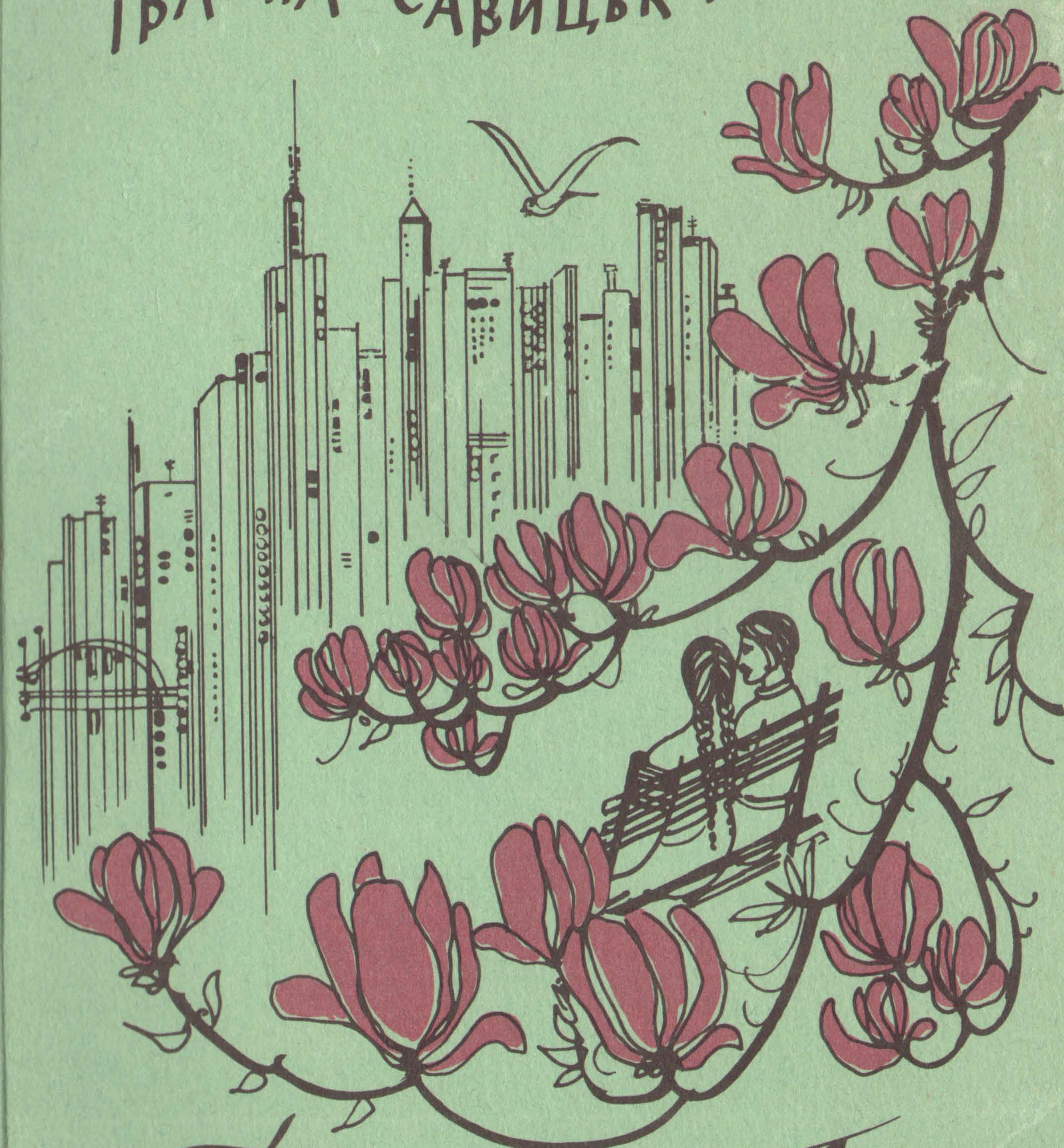

ІВАННА САВИЦЬКА

31 *такшного року*

FROM A BIRD'S — EYE VIEW

Images of Contemporary Life

Обкладинка й заставки
мистця БОГДАНА БОЖЕМСЬКОГО

Мовна редакція
В'ЯЧЕСЛАВА ДАВИДЕНКА

Всі права зберігає автор
All rights reserved by the Author

ІВАННА САВИЦЬКА

З ПТАШИНОГО ЛЕТУ

*ОБРАЗКИ СУЧАСНОГО
ДРУЖНІ УСМИШКИ
РЕПОРТАЖІ*

**Видавнича Кооператива
„Червона Калина”**

Нью Йорк, 1974

ПРО АВТОРКУ

Іванна Савицька не є новиком в літературі. Вона видала в ЗСА за роки 1953-1963 збірки: „Серце”, „Молоді Пісні”, „Наша Хатка”, „Золоті Дзвіночки”, „Незабудьки”, „Три Казочки” і „Денник Ромця”. І вже раніше, у 30-их р. до вибуху Другої світової війни її поезії, оповідання і казки появлялися в Західній Україні на сторінках місячників і тижневиків „Мій приятель”, „Світ Дитини”, „Малі Друзі”, „Українське Дошкілля”, „Бескид”, „Неділя”.

Як видно з заголовків творів, друкованих у ЗСА, та назв більшості наведених вгорі періодиків, це була дитяча література, присвячена дітям молодшого віку.

„З пташиного лету” — це книжковий дебют із 25-ти короткими, здебільша мініяюрними нарисами, призначеними для дорослого читача. Зміст цієї книжки зачерпнутий із щоденного життя, що його заповнюють живі люди, люди доброї і лихої породи, доброседні й себелюби, зломані життям і кар'єристи, спритні й невдахи, богемісти, волокити, сімейні й самітники, всі ті, які своїми діями творять і заповнюють життя.

Сама Авторка пізнала те життя з обох сторінок, і тієї, яка дас людині повне вдоволення і щастя, і тієї, яка приголомшує несподіваними ударами, яка вбиває бажання жити.

Існувало і існує багато жінок, які, залишившись самотою, виявляють твердість духа, не заломлюються, далі несуть даний ім Богом хрест життя.

Іванні Савицькій треба признати додаткову прикмету. Вона не вдоволяється самою заробітковою працею і сірою прозою життя. Вона їздить, подорожує, є між людьми, пише, творить і видає.

Не треба бути літературним критиком, щоби, читаючи зібрані у цій книжці нариси, фейлетони й репортажі пізнати зразу, що Іванна Савицька добра обсерваторка життя. Без зайвого сантименталізму, але з глибоким сантиментом до великого міста і його двоножного муравища, без екзальтованого ентузіазму, але й без злости до капосних людських створінь, просто і — як сама твердить — безпретенсійно короткими загальними мазками малює образки з життя.

Без уваги на те, що скаже критика, треба привітати Іванну Савицьку з цим новим доказом її таланту і новим поклоном, що його вона віддає життю та живим людям.

І тому й Кооперативне Видавництво „Червона Калина” погодилося видати „З пташиного лету” Іванни Савицької. Бо хоча це Видавництво в першу чергу присвячує увагу військово-історичній літературі, хоча воно в першу чергу друкує те, що стосується минулого, проте воно не зриває із сучасністю і схвалює письменницький нахил — придивлятися життю. Хоч би й не вглиблювався у нього, не ставити точок над життєвим „і”, а тут і там доглянути дещо, наче з пташиного лету.

Іван Кедрин

ВІД АВТОРКИ

Читачі й критики моєї книжки! Передаючи в Ваші руки мою збірку, хочу докинути до неї декілька необхідних пояснень.

Не шукайте в книжці широких, настроєвих пейзажів, довгих, вищуканих діялогів чи філософських міркувань.

Не очікуйте сантиментальних мандрівок у минуле чи утопічних фантазій про майбутнє. Не слідкуйте, прошу, за зефірним мереживом слів. Їх у книжці немає!

Жменя малюнків-шкіців, скоплених у проміжку десятка років, це документи часу, віддзеркалення днів, зафіковані „камерою” згори, гейби з пташиного лету.

Факти, події, ситуації і люди зловлені „на гарячому”, підглянені, підслухані або й пережиті, нерідко перепискравлені, а то й вигадані, подані в якомога сконденсованій формі, коротко й виразно, без особливих прикрас.

Живемо в добу поспіху й пульсуючого, вулканічного темпу. Сучасна людина постійно бігає, метушиться, не має часу. Все таки іноді хоче щось прочитати, забити

нудьгування обідових, на праці, перерв, вкоротити дорогу підземкою, приспішити у ждалальні виклик лікаря чи хоч би зажити перед піvnіччю нешкідливої, насонної пігулки.

Збірка моя — безпретенсійна — хоче виконати таку роль, хоче бути лектурою розваги, відпруження і відпочинку.

ОБРАЗКИ СУЧАСНОГО

3. 1978. 10. 1.

ЗАРУЧЕНІ

Вони прощалися на летовищі під шум і під галас гучномовців, що вливався в найдальші куточки.

Марія ще раз спітала:

— На як довго, скажи, на як довго?

— На два роки, Маріє, я ж казав, на два роки. Так мусить бути, військо не знає милосердя. Чекатимеш, будеш мені вірною, беззастережно вірною, значить, — ми призначенні одне для одного. Сама доля покерує твоїми і моїми стежками, сама доля ...

Віктор відірвав клаптик газетного паперу, скрутів з нього обручик і ніби жартома додав:

— Ось тобі перстень від мене, покищо. Колись заміняю на інший ... — А потім, нахилившись до дівчини, легким доторком руки відгорнув з її чола непокірливу гривку і глянув в засумовані очі. — Два роки, Маріє, два довгих роки ...

То було все.

Марія знов сама. Вдень працює, вечорами тоне у спогадах про Віктора. Несподівана зустріч у бібліотеці, два концерти разом, кілька мистецьких виставок і довгі, безконечні розмови за кавою на теми розбитих мішаних подружж, сирітства, загубленої долі. Ніяких деталів, ніяких звірять у їхніх розмовах не було. Все загальне, далеке, все ніби чуже.

— Чи віриш, Маріє, у щастя! Де воно, де його шукати?

Марія, відповідаючи, нічого сама не питала, нічого не хотіла знати, ніби боялася сполохати насторожену пташку, яка щойно прилетіла звідкілясь і знов готовилася до лету.

Іхнє знайомство нічого тривкого не мовило, аж поки не з'явився паперовий перстінчик, перший вістун далекого і непевного щастя.

Марія поклала його в медальйон, єдину пам'ятку по матері, і перший розділ сумного, самітнього життя скінчився для неї великим знаком запитання . . .

**
*

Торговельне бюро пана Бравна, анонсоване в газеті, привітало нову секретарку навалом роботи. І знову прізвище — Бравн, що займає, як хтось сказав, четвертину телефонної книги.

Марія порпалася в неупорядкованій картотеці, в стосах неполагоджених листів, у масі рекламових листівок, наводячи лад у занедбаній секретарській роботі. В бюрі повіяло свіжістю і обновою, що з'явилася на вікні квітучою альпійською фіялкою.

— „Гаразд — говорив сам до себе Бравн, — здається, що все буде добре”.

Марія не приймала ніяких приватних телефонів і сама не дзвонила в особистих справах. Вона не бігала за попадливо за кавою, не захоплювалась „босовими” краватками, не вживала млюсник парфум, не вводила в дію усіх тих трюків, що кінчаються спільною вечерею, кіном, дарунками, і виїздом „у невідоме”.

— „Це надзвичайний тип на дружину, — думав Бравн, — це якась особлива дівчина. Якби їй десять років більше, а мені — десять менше, можна було б думати про діло...”

Марія одержала першого дорогоого листа. Віктор писав:

„... Найважчі, основні вправи за мною. В календарі, що вміщає аж два роки, обірви один місяць. Так роблю я і робитиму аж до останньої календарної картки. Пам'ятай, Маріс, що Ти зі мною заручена...”

І через місяць — другий короткий лист:

„... Мене відрядили до Б'єтнаму. Молися, Маріс, за себе, за мене і за нас обох. Віктор”.

І третій, по довгій дуже перерви:

„... Я цілий. Живемо надією на можливе перемир'я. Чекаємо на листи, вістки і Великдень, хоч він ніколи не був для мене солодким. По смерті мами, що була українського походження, як ти, Маріс, я не вернувся до батька. Я навіть не знов, де він, що робить, не питав, чи скоче мене забрати, бо й пощо? Між нами не було нічого спільногого, ні національності, ні мови, ні крихти родинного тепла. Я ще й нині не знаю, хто я, котра моя мова рідна, який мій обряд? Страшне пожнів'я розбитого, мішаного подружжя зробило мене сиротою на все життя.

Спасибі, Маріс, що прощала мене на летовищі. Тебе одну, добру, гарну і — вірю — вірну, бережу у самітньому серці. Віктор”.

**

Надходили Великодні свята. Вулиці заграли сонцем, сповнилися теплим, весняним ароматом, і Брави подумав про підвищку платні для Марії.

— Ось вам малий великовідній дарунок за добру працю. Ах, правда, я й забув. Ваші свята дещо пізніше, чи не так? Святкусте з родиною, чи ідете кудись?

— У мене немає родини, була, але немає, і мої свята аж у квітні.

Марія подякувала за підвищення платні, і в її погляді засвітилась тепла вдячність.

Справа настільки кращала, що Брави рішився говорити з Марією відверто. Вправді різниця віку не дуже

сприяла його плянам, але бідність дівчини і кругла її самотність могли багато заважити, та й роки не стояли на місці. Рішальна розмова мала відбутися після свят.

**

Три дні „довгого вікенду” минули в дожиданні дорогої листа. Віктор мовчав, Марія писала мало не кожного дня. Дедалі ставала дивно розгубленою, задуманою, вразливою. Кожний день кінчався безнадією і новою надією на завтрашню пошту.

Якось, шукаючи адрес на Бравновому столі, Марія висунула шухляду й натрапила на доказ до болю гіркої правди. Мовчазна знімка відкрила Бравнову таємницю. Мовчати, за всяку ціну — мовчати, сказала собі, і вперто дотримувала постанови.

Післясвяточна бюркова пошта наспіла в збільшенні кількості. Марія сортувала листи, як звичайно, розкладаючи їх на три категорії. І ось один, адресований персонально до Бравна, з Департаменту Оборони. Маєт розглядала коверту проти світла, але даремно. Таємничий лист непокоїв і наводив різні здогади.

Бравн запізнився, як звичайно. Не роздягаючись, вхопив листа і мовчки вийшов з кімнати.

— „Щось сталося, але що? Може бюркові справи пов'язані якимсь чином з військом, а може особисті, родинні?” — думала Марія.

В обідню пору Марія побігла додому. Поштова скринька була порожня. Бравн сидів за столом, коли Марія вернулася до бюра. Одягнений для дороги, блідий і нервовий, він зразу заговорив.

— Чекаю на вас, Маріс. Ось тут робота, що її мусите виконати. Мушу поїхати на декілька днів, а може й довше. Клієнти вимагають відповіді. Вишліть залеглі посвідки, витягніть вплати, тут ключі від каси, печатка,

кілька нерозпечатаних листів. Робіть, Маріс, так, ніби це все було ваше. Розумієте? Повернувшись буду про дещо говорити з вами.

— Повернувшись звідкіля? — спитала Марія.

— З Вашингтону. Мене кличуть важливі особисті справи. О четвертій лечу літаком, лечу, бо може бути запізно.

Марія відважилася на запит:

— Які справи? Що сталося? Невже ж не можете сказати?

— У мене син, Маріс, його привезли з В'єтнаму, він ранений, сьогодні його операція.

— Де він, де він тепер, скажіть, я мушу знати!

— У військовому шпиталі Волтера Ріда. Маріс, що з вами, що ви шукасте?

Дівчина висувала шухляду за шухлядою, щось в них перегортала, відкривала картонні коробки і говорила схильовано:

— Перстень, де ж є мій перстень?

— Я відходжу від вас, може надовго, а може навіть назавжди. Не гнівайтесь, але так краще. Недоговорення мучать гірше як важка хвороба.

— Які недоговорення? Чи те, що я досі не звірювався, що я зволікав або не признався, що маю сина? Маріс! Мій син — не зі мною, а я сам вільний, зовсім вільний, будьте цілком спокійні. До сина їхати мушу, мене кличе Департамент Оборони.

— Вас кличе департамент, а мене кличе серце. Та хіба ви знасте, що таке серце, дружина, діти, сім'я?

— Знаю, напевно знаю, тільки бракус відваги. Допоможіть мені, Маріс, простягніть руку.

Брави наблизився до дівчини, але вона, шарпнувшись, зачепила краєчок срібного медальйона, який роз-

крився і з нього випав паперовий перстінчик. Синові очі глянули з фотографії на батька.

Марія підняла перстень і кинулась до дверей. Бравн дивився услід дівчині і слухав, як її кроки дрібними коралями сипалися по камінних сходах . . .

ТЕЛЕГРАМА

Відчиняючи двері до свого ньюйоркського помешкання, Заморські побачили на підлозі жовту, подовгасту конверту з чорним моторошним написом — „Western Union Telegram”.

— Буде клопіт, — сказала зразу Марія, піdnімаючи папірець кінчиками пальців, як щось неприємне, відразливе.

— Спершу повечеряємо, а потім прочитаємо й будемо журитися. Добре?

— Журитися? — здивувався Вадим. — Бога ради, з приводу чого?

— З телеграмою завжди пов'язані якісь неприємні події, якісь нещастя. Як захворіла тітка Агафія, то таки серед ночі постукав до нас посланець саме з такою телеграмою.

Відсугаючи якомога подалі тягар неприємної звістки, Марія вstromила конверту в кишеньку і заходилася гріти вечерю.

— Та ти не хнюпися, не шморгай носом передчасно, не думай старими, віджилими категоріями, коли по хатах не було телефонів, а лист зі Львова до Косова йшов довше, як сьогодні з Атен до Нью Йорку. В Америці телеграма, — це тільки якісь поздоровлення, гратуляції, привіти . . .

— Гратуляції — думаєш? Чи не з приводу нашого вінчання, що відбулося 25 років тому? Ти, Вадиме,

плетеш небилиці й більш нічого. А може це телеграма — привітання з приводу того, що тобі підвищили платню на три долари на тиждень, — кинула Марія докірливо, сиплячи злющими вогніками, що грали в її карих очах.

Вадим терпеливо мовчав, а Марія говорила невпинно, висуваючи здогад за здогадом.

— У тебе не в порядку з прибутковим податком, і ти мусиш з'явитися на розправу, — я певна цього, зовсім певна. Прибутковий податок — тут найважливіша справа.

— Який податок? — відозвався сквильовано Вадим.
— Я все заплатив до цента, я чистий, як біла картка паперу. Не віриш мені, Маріє?

— А побічні прибутки подав? — з бриджу гарненько висповідався?

— Не будь смішно-наївною. Хто сповідається з карт і платить від виграшу податки?

— Всі так роблять, всі чесні, сумлінні грачі. Контрівський платить податок від кожної виграної суми!

— Неправда! — скрикнув Вадим.

— Переконайся! — кинула Марія.

Вадим підняв слухавку й покликав Контрівського:

— Михайлі, я хочу тебе щось спитати. Чи ти вже одержав нові податкові формуляри? Одергав! О! я ще не одержав. Може за мене забули, а може моїх грошей не хочуть? Та я сміюся, які там ще гроші, коли з мене що місяця стягають мало не останню сорочку. Не буду ж хіба вираховуватись із наших невинних бриджів . . .

Контрівський засміявся аж слухавка задрижала, сповнена рокотистим громом.

Вадим звернувся до Марії:

— Осмішила ти мене, жінко, і більш нічого. Ніхто із грачів не платить від карт податку. Це ж забава, невинна собі розвага. Можеш бути спокійною, зовсім спокійною.

Заморські гейби втихомирились, та чисте плесо води, зрушене нагло камінчиком, ще довго вкривається пінистими кружалльцями...

Нагло Богдан, небіж Марії, що саме готовувався до іспитів, скочив, мов уражений громом:

— Мене покликають до війська!

Всі кинулись відкривати коверту, на якій чорніло ім'я: „Mrs Gabriela Braun”.

— Та ж це телеграма до сусідки! — скрикнув Богдан, хапаючи тітку Марію в радісні, дикі обійми.

Всі відідхнули з полегшеною і побігли до Габрієлі, відкидаючи від себе коверту, мов часову бомбу, що ладна ось-ось розірватись і рознести всіх на дріб'язки.

Старенька пані Бравн поволі, зі спокоєм взялася розкривати телеграму.

— Я знаю, я вже знаю, — говорила вона опановано.

— Мене повідомили телефоном... Цього для мене старої, забагато, рішуче забагато. Ось дивіться!

В телеграмі стояло:

Congratulations, a ticket made out in your name has been drawn a 25.000 dollar winner. Payment will be made directly to you from the Albany bank.

The New York State Lottery.

БІЛІ ЯНГОЛИ

Зараз з краєчку парку я доглянула маленьку, худорляву постать, що сиділа на лавці, закутавшись у чорний, великий плащ.

Із витертих рукавів вилазили кістляві руки прозоросірої барви, з густим мереживом синіх, безкровних жилок.

Руки метушились, обривали кусочки хліба і м'яли їх на дрібнесьенькі крихти.

Зграя пухнатих голубів із синьо-фіолетовим підборіддям товпилася тут, біля постаті, сідала на лавку, на плечі, на ноги, вириваючи прямо з рук смачну їжу.

— Здорові були, бабусенько, вам не зимно? Це ж уже грудень!

Бабуся гей-би не чула.

— Не зимно вам, не холодно, бабусю? Тікайте в хату, бо замерзнете.

— Зимно? — здивувалась старенка. — Хіба ж у небі зимно? У небі — сонце і вічне, вічне тепло. А ось білим янголам теж не зимно, вони зі мною, вони тут кожного дня.

Бабуся вказала на голубів і ще раз тихо повторила:

— Білі янголи...

Я присіла на лавочці, і ми нав'язали розмову.

— Живете, бабусенько, осьтутечки? На якій вулиці, в котрій хаті?

— Чому ж у хаті? Я не в хаті, я в небі. Кажу вам,

кажу виразно, я в небі, а білі янголи ввесь час літають біля мене. Вони голодні, дивіться, як ідуть, як б'ються за кусочек хліба. В небі — й голодні. Аж дивно...

Бабусенька годувала голубів, а я сиділа й приглядалась старенький.

Біле, мов шовк, волосся, закручене вузликом, прilягло над чолом срібною короною. Очі сіро-голубі, такі далекі і такі напрочуд щасливі... Чийсь чорний плащ, мов велетень, обгортав крихітну постать. Високі ноги ховались в домашніх капцях.

Першпій, дрібнєсенський сніг злітав м'якими пушинками, і вони обгортали землю білим, шовковим килимком. По тому килимку, гойдаючись і дивуючись усьому, ступали „білі янголи”, товпились біля бабусі, ловили хліб.

Та ось з бічної вулиці надбігла жінка, налякана, розгублена.

— Мамо, ви знову тут!? Боже милий! Я ж вас просила, благала, посидьте без мене хоч хвилинку, я зараз, я тільки за харчами.

Жінка підхопила стареньку, мов пір'ину, а та не пручалась, не боронилась, тихо, служняно підвела і підроботіла парком у домашніх капцях і в плаці, що замітив стежину.

А всохле листя шелестіло: старість, старість, старість...

Це був Центральний парк.

А як у вас, там, у вашому місті? Бабусеньку і „білих янголів” бачили! Про неї чули? Чули? А чи помогли?

ДАРУНОК КОХАНІЙ

Мені соромно признатись перед вами, виявити правду, сказати все докладнісінько від самого початку. Соромно і ніяково. Проте, щоб стало легше, щоб скинути із серця тягар, скажу відверто і ясно: я закохався!

Не питайте мене про роки, прошу, благаю, не питайте. Вони приховані під маскою усмішки, дотепів, жвавости, темного (аякже!) волосся і під гострою лінією дбalo прасованих штанів.

Я закохався, як молодик, закохався до безтями.

Історія проста й недовга. Мене перенесла фірма в друге місто. Все тут нове, все чуже і незнане. Проте, мов ясний промінь серед ночі, зустрів я ранком у підземці дівчину, і з того часу світ довкола мене змінився, змінилося все, сіре стало рожевим, чорне — білим. Зачвіли у грудні фіялки, запах бузок. До мене вдруге прийшла чарівна весна ...

Хто вона, дівчина моїх мрій, я не знов і годі було дізнатись. Ми зустрічались вранці мимоходом. Випливши східцями вгору, вона щезала у банку, зараз таки за закрутом. Я пропадав в елевейторі, що гнався на восьмий поверх старого, мов світ, будинку.

— Дівчино-кralечко, як тебе звати? Галею, Мусею чи Оксаною?

Очі у неї, мов мигдаль, волосся темне, пішною зливово м'яко спливає на плечі. Губи, мов вишні, лише рви

та й іж. Та якже рвати оті вишні з чужого, не свого саду? ..

Я знов, я підглянув, що вона обідає в малому, затишному ресторанчику. Не було трудно туди проскочити, сісти й собі біля неї і нав'язати розмову. Та цього не міг я зробити. Мій бос забігав туди часто, саме в обідову пору, і я боявся прозрадитись.

Дні пролітали швидко в щасті й в повній надії на вранішню зустріч із нею. Я бачив, я відчував і погляд її ласкавий, тиху, бальзамну усмішку, і цього було досить, щоб почувати себе щасливим, дуже щасливим ...

Не питайте мене про роки, прошу, благаю, не питайте!

Надходили Різдвяні Свята. Люди метушились, бігали, в поспіху купували всяку-всячину. І в мені зродилася шалена думка купити дівчині дарунок.

Я годинами вештався по крамницях, я вагався, мучився, я страждав і врешті рішився купити добре французькі пахощі за досить високу ціну. Шиковано обв'язана чічка прикрашена гарно дзвіночками сковалась в моїй кишені.

Плян був такий. За день до Різдва вдати легку хворобу й скоріше відійти з праці. Я пам'ятав, що банк зачиняється о третій і цього не смів в жадному разі прогавити.

Того дня зо мною було погано. Крутилась, боліла голова, гнітів тиск крові, і вдавати хворого зовсім не було потреби.

— Петре, ти дуже блідий, що з тобою? — спитав мене бос ненароком, спинившись біля моого стола.

— Я трохи хворий, — чи міг би вийти вже о другій?

— Хоч би й зараз, — сказав бос, — хоч би й зараз, бо це вже перша.

Я зволікав із відходом, кінчав роботу, складав на

столі папери, врешті о першій тридцять почав одягати свій плащ.

— Петре, пожди хвилину, не йди сам. Я теж відходжу скоріше, відвезу тебе автом додому.

Бос метнувся притьмом і швидко вийшов у плащі, зодягнений вже для дороги.

Ситуація була нелегка. Ми вдвох опинилися в елевейторі, він — у святковім настрої, я — розбитий, розгублений, розторощений докраю. Бос узяв мене швидко під руку й попровадив, мов жворого до авта. Я бачив і я був певний, що мій план зовсім провалився. І в той самий момент, прямо із-за рогу вулиці вийшла мені назустріч — вона! Я стиснув відрухово дарунок, що крився в грудній кишенні, проте не зважився щонебудь із ним робити.

Дівчина наблизилася швидко, їй усміх щастя злітав із її очей. Вона простягнула руку. Мені? Ні, не мені, а бос спокійно сказав:

— Любa моя, це пан К., працівник нашої фірми. — І, звернувшись до мене, додав: — А це Сузанна, моя мила дружина.

**

Того вечора старенька пані Фішер, у якої винаймаю помешкання, сказала з великим зворушленням:

— Який прекрасний різдвяний дарунок! Чи я заслужила на нього?

ДЖЕНТЛМЕН

Ірина, моя приятелька, живе на Брукліні. Сама назава тієї дільниці Нью Йорку бринить моторошністю і остраком. Ірину привабили туди: п'ятикімнатне помешкання, чистіше, як у Мангеттені, повітря, близькість ботанічного парку, зелень і квіти.

За всі ті вигоди приходиться платити найдорожчою нині ціною: втраченим часом на доїзд і спокоєм.

Ірина — одчайдух. Вона любить „свій” Бруклін, щиро й сердечно запрошую до себе, кажучи:

— Ти не бійся. Сідай у підземку на Гавстон. П'ять перестанків під землею, шостий і сьомий нагору. За великою школою завернеш направо, далі міст, потім знову підземка, п'ять хвилин під водою, виїзд наверх і четверта зупинка моя. А там уже світ соняшний і відкритий. Десять хвилин проходу — і ти у мене. Просто й ясно, мов на долоні. Тільки вважай, сідай в останній вагон (передні зупиняються там, де „дідько добраніч каже”). Висівши, зразу причепися до когось, сама не йди („береженого Бог береже . . . ”).

Я вагалась, довго вагалась, врешті рішила поїхати. Була соняшна, вітряна неділя. Місто, сповите пообіднім ситим відпочинком, любо дрімало. Пусто, тихо, спокійно. Я бігла, не йшла, раз-у-раз озираючись позад себе, а мороз-жартун розписував на моїх лицях соковиті, трояндові рум’янці. Ось і сходи до підземки. Збігти лише

вниз, сісти в останній вагон і помчати назустріч сердечній дружній розмові.

На сходах, спершись на поруччя, стояла постать „донкіхотної” статури. Широкий, вишневий капелюх відбивав від темнобронзового обличчя. В яскраву крату модно пошите пальто обтискало тичкувату фігуру. Високі, шнуровані черевики з „ортопедичними” закаблучками виразно говорили самі за себе. Не було жадного сумніву. Я стояла віч-на-віч із справжнім ньюйоркським елегантом.

Наші погляди на мить зійшлися. Мій — удавано спокійний, його — нахабний і повний збентеження.

Він: — Lady, you look beautiful, give me your money!

Я ступила на східці нижче, не реагуючи на виклик.

— Lady, I am talking to you. Give me your money!

— У торбинці, крім документів, не маю нічого, всі мої гроші ось тут.

Я сягнула рукою до кишені й подала „елегантові” п’ятидоляровий банкнот і сорок п’ять центів дрібними.

Він: — А що в другій кишені? Швидше, швидше, я поспішаю.

Три однодолярові папірці щезли у жмені нахаби.

Вся ота „торговельна трансакція” відбулася блискавично й елегантно. Я спам’яталася, що не маю при собі ані цента.

— Будь ласка, дайте хоч на переїзд підземкою у мене немає токена.

„Джентлмен” виділив мені із щойно пограбованих грошей тридцять п’ять центів, ввічливо подав і докинув:

— Уважайте на сходах, вони дуже ховзькі.

Я збігла вниз. Купуючи токена могла б пожалітися службовцеві, могла б попросити викликати поліцію. Але все це виявилося б зайвим. В касі дижурив ще один мангеттенський „джентлмен”, втілення попереднього.

Сміючись і виблискуючи сліпучо-білими зубами, він спітав:

— Вам один токен тільки, чи, може, більше? Сьогодні прекрасний, соняшний день, чи не так?

Під'їхав з грюкотом поїзд і я вскочила у перший, що трапився вагон. Мое серце тріпалося підстріленим птахом. Руки й ноги дрижали, а очі числили стацію за стацією, дожидаючи бажаної зупинки.

Ось і вона. Я зразу потонула в соняшній, сліпучій купелі. З ботанічного парку неслася гейби весняна прохолода. Безжурні дітваки плигали горобчиками по вулицях, гомоніли, сміялися.

Статечні громадяни крокували парами з пообідніми візитами. Дами — в мінкових нагортках, з пишними букетами орхідей.

Отой „моторошний” Бруклин видався мені райською оазою. Я змішалася з шанобливою публікою і щасливо добилася до Ірини.

А вона, промінна й усміхнена, обіймаючи мене, сказала:

— Правда, наш Бруклин гарний! Обіцяй мені, що частіше будатимеш у мене.

— Ваш Бруклин гарний, це правда, та чи гарні бруклинські злодії? Бо таких „елегантів” і таких „джентлменів” як на Долині міста не знайти на цілому світі.

АКТРИСА

Ви знаєте її. Вона блукає вулицями міста, часом зупиниться на розі, постоїть трохи, подумає і знову йде далі...

Її впізнати легко. Широкий поблякливий оксамитовий капелюх, прикрашений кольоровими биндочками (старий реквізит з якоїсь шекспірівської драми), цеглястої барви рум'янці, розгублені, сильно підмальовані очі й дрантиві торби, великі й малі, тugo наладовані дріб'язком. У тих торбах — трагедія її життя.

Зупиняючись на вулиці вона перевіряє, чи не пропало щось, не згубилося, борони Боже?

Дитячі, маленькі панчішки, старі, вищілі рамці уже без фотографій, високі, ляковані черевики передвоєнної моди, винощені й виходжені, пожовкле віяльце з венецької, павутинної коронки, люстерко, листи...

Все це — її скарби, казковий світ, уже не спогади, а їхній відгомін, ілюзія тільки...

Я вітаюся з нею кивком голови, як з доброю, старою знайомою, певна, що в реєстрі невеликого круга її знайомих і мені призначено якесь місце.

Вчора вона спітала:

— Ви ідете кудись, надовго?

— Іду як звичайно, до праці.

— О, а я думала, що ви ідете до моїх... Хотіла передати гостинці, багато гостинців і недешевих. Я не з тих, що обдаровують абичим.

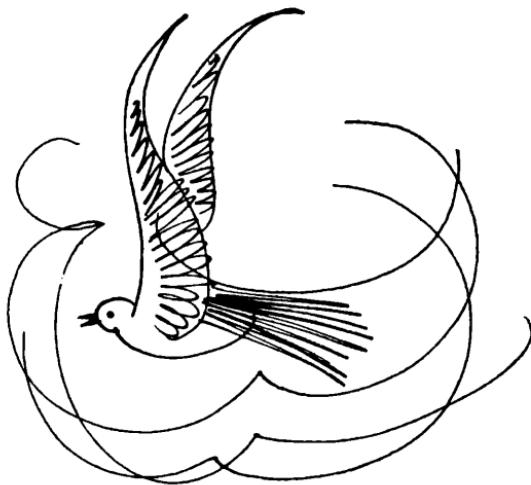
Чудачка почала перетрушувати діряві кишенькі, шукати чогось, спішно порпатися в подертій торбинці, і я зрозуміла, що вона шукає грошей.

— Вам треба дрібних? — спитала я жінку, простягаючи кілька ніклевих монет.

— Мені не треба грошей! Я маю свої, чесно зароблені, заощаджені! Ви теж про гроші тільки... Ідіть собі з ними, ідіть... Я не жебрачка, я — актриса! Все, що мені треба, то тепле слово і оплески. Оплески! Чуєте?

„Актриса” схвилювано згорнула свої клунки, вправним рухом насунула на чоло капелюх і обкинула мене болючим, докірливим поглядом.

Її постать гейби згорбилася, змаліла, скилилася, і так, хитаючись, з напам'ять вивчену ролею, пішла на життєву сцену дogravati останню дію нікому незнаної трагедії...

СЕКРЕТАРКА

Конференція закінчилася дуже скоро. Начальник персонального відділу, поспішаючи, заявив:

— Нова секретарка безсумнівно нам потрібна і, йдучи за вимогами часу, вона мусить бути муриною. Все інше скажуть нам аплікації.

Оголошення до газети пішло зараз, і зранку до вечора не вгавали телефони. Спритніші з'являлись особисто, розхапували аплікації, чекаючи інтерв'ю.

Найбільше жвилювалася ірляндка Марія, працівниця поштового відділу. Її сестра Анна щойно закінчила студії, прекрасно друкує на машинці, знає мови, та з білим, лілейним обличчям не дуже тепер щастить. Директива прийшла згори, — навіть знайомий з персонального відділу не може нічого зробити.

Зараз після обіду віддала свою аплікацію молода, вродлива муришка. Дрібненько покручене волосся, що знімалось над нею відкритою чорною парасолькою, втурвало дівчині дорогу до секретарського крісла. Аніта дісталася працю і вже чергового дня виступувала на машинці сорок слів на хвилину з легкістю вправної секретарки.

Нове небуденне обличчя звичайно притягає увагу. Аплікацію секретно відгребано, і в ній стояло написане: „Аніта Робінсон, років 23, місце народження: Вашингтон, батько чорний, маті біла; закінчені секретар-

ські курси; мова тільки англійська". Решта вже нееці-
кава.

Стало ясно, чому Анітіне обличчя таке немуринське, таке витончено правильне. Проте, волосся і темніший колір шкіри підтверджували теорію переваги чорної раси над білою. Те волосся смішно насторочене й пухнате, чепурилось немов куля дбайливо стриженої живоплоту...

Спочатку Марія держалась осторонь від Аніти, метала в її бік злісні вогники. Згодом, трохи охоловши, обидві працівниці зблизились, обмінювались фразами, усмішками. Бажка атмосфера відпружилася — і настала по-года.

Незабаром Аніта здобула собі загальну, ширу симпатію. Вона поводилася скромно, вдягалася акуратно, без кричущого виклику, говорила мало й рідко коли жартувала.

— Ти дуже поважна й мовчазна, Аніто, — сказав їй мимоходом гарний, білявий хлопець, працівник статистичного відділу. — Тут торговельне підприємство, а не монастир чи в'язниця з присудженими на довічне ув'язнення.

Аніта зразу відтяла:

— Облиште мене, мені не до жартів, я дуже зайнята.

— Усмішка не коштує багато! Навіть ощадні шкоти задарма роздають усмішки.

Аніта піднесла чоло й всміхнулася.

— Добре, маєте її.

Краєчок рівненьких білих зубів блиснув коротким мигунчиком і сковався.

Поволі кригу проломлено, і Фред з Анітою стали гейби дружити. Спочатку спільні полуденки, згодом проходи в парку, час від часу кіно і безліч вечірніх телефонів. Їхні часті розмови й зустрічі впадали в вічі, зро-джували підозру й плітки.

Марія боронила Фреда, а раз у приступі щирости сказала хлопцеві:

— Коли ти серйозно, справді серйозно думаєш, то Бог з вами, а коли так тільки, облиш Аніту, бо буде клоپіт: вона не для тебе, ти знаєш...

Якось, розмовляючи в парку з Анітою, Фред сказав:

— Я покидаю працю і покидаю Нью Йорк: Не будеш на мене сердитись?

— Сердитись? Завіщо сердитись? Ти сам собі пан, можеш робити, що хочеш, іхати, куди хочеш, при чому тут я?

— Я покидаю Нью Йорк через тебе, Аніто. Ти знаєш, як є? Ми б ніколи не були щасливими, ніколи! Це не тільки пересуди й упередження, це вислід глибоких міркувань. У мене молодші сестри, родина, я ж не сам. Все це не така проста річ, як на перший погляд здається. Невже ж життя нас не навчило нічого?

Із щойно розквітлих магнолій скапували слізинами пелюстки й стелились перед ними м'яким, рожевим килимом. По тому килимі могла б покластися іхня життєва дорога, та пелюстків-сліз було б більше на ній, як рожевого, пахучого квіту.

Чи ж може бути інакше?

Аніта знечев'я спітала:

— А коли б я була ірляндкою, тоді що? Ти теж покинув би Нью Йорк?

Фред прихилив Аніту до себе, а вона рванулась в звитяжній, тріумфальній перемозі.

— Досить обману, досить театральної гри!

З-під чорного, африканського „очіпка” розсипались пасемця золотої, стиглої пшениці, ясна коса опустилась дівчині на плечі, вона засміялась щедро і відкрито. І Анна, Маріяна сестра, ризикуючи доброю працею, розкрила свою таємницю...

ОЧІ МАТЕРІ

У розваленій, спорожнілій кам'яниці, що стирчала на Бронксі застиглим, оголеним кістяком, збиралося щовечора четверо хлопців. Вони були новаками в своєму ділі, непрофесійними злочинцями. Досвід і вправа приходять після відсидження кари у в'язниці, але в'язниці хлопчіська трохи боялися. Жадібні наживи, емоцій і пригод, вони не хотіли відриватися від дому й ставати на власні, злодійські ноги.

— Нам ще рано, — казав старший, що був за ватажка. — Треба ж найперше звикнути, обнюхати терен, вивчити правила і трюки. Телевізор не навчить нас багато. Я знаю такого, що вже рік живе мов король, і біда його не чіпляється, та він задурно не скаже, що і як. За науку треба платити. Четверо по десятці — і буде досить. Згода?

Хлопці розбіглися, хто куди знав. Була п'ятниця, вечір. Дрібненький, весняний дощик полоскав забруднені вулички. Прохожих було більше, як звичайно. Дощовий, похмурий день та ще й п'ятниця, — найліпша нагода для крадіжок.

Першим повернувся ватажок. Йому пощастило, бо в старенької, немічної жінки найлегше потягнути торбинку. Здобич не була велика, проте певна.

Він чекав на колег, аж врешті з'явився другий, потім третій, обидва з чималими трофеями. Четвертого довго не було.

— Я знат, що так станеться, — сказав схвильовано ватажок. — Він недотепа, з нього більше клошту, як користі. До ста чортів! Може бути погано.

Хлопці чекали й чекали на колегу, і він таки прибіг за годину промоклий, задиханий і блідий, несучи торбу, набиту різними харчами.

— Оце нам, друзі, вечеря, смачна вечеря! Вгадайте, що я затіяв? Гроші добра річ, думав я, та ними ситим не будеш. Я чекав на розі, ховаючись за запарканованим автом. З італійської крамниці вийшла жінка, не стара ще. В правій руці парасолька, в лівій ось ця торбина. Нагода добра, думаю, треба лише справно потягнути — і готово! Гаманець звичайно між харчами, так вони роблять тепер, щоб обдурити злодіїв.

Я скочив і шарпнув, а жінка не дас. Борониться і проситься, плаче. Я пхнув її, вона впала, і ось я тут, ніби нічого не сталося! Вдоволені?

Голодні хлопці кинулись ділитися їжею. Салямі, булки, помаранчі, макарони, помідори, мука і пачка солоних бубликів.

— Бублики мені! — крикнув ватажок. — Це найліпша моя присмака.

У торбині, насподі лежала тонка портмонетка. Ватажок, правом старшого, вирвав знахідку з рук колеги і похапцем розкрив її, шукаючи грошей. Іх не було.

З бічної, промоклої кишеньки стирчали якісь документи, шпитальні неоплачені рахунки, лист від директора школи, малий образець першого Святого Причастя, а із-за них, повні болю і докору дивились на сина із знімки — очі рідної матері.

НЕСПОДІВАНИЙ ГІСТЬ

Повертаючись біля сьомої вечора додому й добившись щасливо до брами „свого” будинку, я оглянулась позад себе й швидко увійшла всередину.

Ще тільки вибрести пошту, відкрити входові двері, а там — один поверх і помешкання.

Очі роздивляються, вуха надслухують, а ноги беруть по два ступні, щоб скоріше до хати.

Спираючись на поруччя, я глянула вниз і оставпіла. Там під сходами щось нерухомо лежало й тількитихо-тихенько сопіло . . .

Пара незграбних, подертих черевиків, що вилазили з-під сходів, зроджували здогад, що те щось — це людина, жива людина, захована в сутінках, що ведуть до підвальну.

Повернувшись вниз і глянути загадці прямо в вічі, чи тікати до хати?

Цікавість на шальці терезів переважила, й я зійшла вниз.

Під сходами, на камінній підлозі, втиснувшись у найтемніший куточек, лежала людина, яку ми називамо „бомом”, людина напівпритомна, знеможена й безвільна. З розбитого над оком чола вузенькою смужкою просочувалась кров і ховалась за коміром.

Приглянувшись ближче, я впізнала знайомого з нашої вулиці п’яничку, „професію” якого є пиття, і цю „професію” він виконує точно і сумлінно п’ять днів на

тиждень. У „вихідні дні” п’яничка „вилизується” з ран, спираючись на соняшну стіну на розі мосії вулиці.

Звідтіля і наше знайомство. Боятись не було чого. П’яничка нічим не загрожував, він просто переходив ще одну кризу, яка раз-у-раз трапляється в його „професії”.

Знечев’я він відкрив очі й благально промовив: „Лей-ді, ду нот кол ди поліс. Гелп мі, гелп мі, ай ем ган’гри”.

Ситуація була нелегка. Старий потребував лікарської помочі, теплої вечері і хоч би якоїсь лежанки.

Покликати найвищу домову інстацію — „супера” чи поліцію — значить віддати нещасного проти його волі в зовсім небажані руки. Ні, так недобре! Треба радити самій.

Жмутком змочених водою паперових серветок я обмила хворому дряпини, а він, мов мала дитина, мовчки лежав і слухав... З померкливих очей текли слізози. — „Ю ар май сістер, гуд сістер. Гад блес ю”, — прошепотів він.

Поділившись з „несподіваним гостем” своєю скромною вечерею, яку я поклала на паперові тарілки, і вгостили голодного кавою і тістечком, я вирішила, що моя роля медсестри й піклувальниці скінчилася. Старий пропситься, подумала я, і пошкандибає до дому.

На „дрібні витрати” я поклала в його жменю паперовий долляр і пішла до свого помешкання.

Старий, повечерявши, заснув. У домі було тихо, люди сваткували й не вешталися. Та десь за годину загри-міли чиєсь кроки, потім знов стихло, і знов гамір, і раптом на ввесь голос: „Сістер! Гелп мі, гелп мі!”

За хвилину хтось постукав до моїх дверей. Дебела, висока постать поліциста з’явилася на порозі і спитала: „Ви будете сестрою отого п’яного чоловіка? Сестрою чи може дальшою родичною? Він вказує на ваші двері”.

Я заперечила. Поліцист продовжував: „Якийсь ано-

німовий телефон заалармував нашу станицю, і ми змушені п'яного забрати. Він, здається, бездомний... Вибачте, що вас турбую, вибачте за непорозуміння..."

Старого підняли й вивели з криївки. Він пручався, боронився, просився — надаремно. Його винесли, і двері за ним зачинилися.

Я зійшла ще вниз, щоб хоч здалеку очима відправити „несподіваного гостя”.

На камінній підлозі, під сходами валялися паперові тарілки, недоїдки вечері, порожня, з-під горілки, плящина, а між ними пом'ятій і знівечений лежав — мій доляр...

ІНТЕРВ'Ю З „ПУШЕРОМ”

Високий, худий, молодий мужчина з'явився несподівано на порозі гантерської крамниці й спитав, чи може увійти.

— Будь ласка, заходьте — відповіла я ввічливо, проте, в моєму голосі бриніла нотка неспокою.

Мужчина, що скидався на бродягу, увійшовши, роздивився довкола, пильно до всього приглядався і мовчав. Було доволі часу приглянувшись і до нього. Рудаве, довгувате волосся, підв'язане над чолом хустиною, давало його силиуеті питоменної характерної закраски. Вилиняла сорочка й сині, пошарпані штани ледве трималися на худій, пожиленій статурі. Проте, в очах і у виразі цілого обличчя не було нічого підозрілого.

Прибравши маску зовсім спокійної людини, я все таки сподівалася найгіршого й стала поратися у шухляді, шукаючи знаряддя оборони . . .

Мої заходи виявилися зайвими. Бурлака відізвався: — У вас прекрасна церква. Який це стиль і хто збудував таке чудо?

Вислухавши вияснення, подорожній сягнув по карточку (ікона Божої Матері), пильно її оглянув і став шукати дрібних.

— Не треба платити за листівку, візьміть її так, без грошей, на пам'ятку. Ви здалека? Автом ідете, чи як?

— Автом? Борони Боже! Моє авто ось тут! — і, вка-

завши очима на свій палець, засміявся сердечним, розкотистим сміхом.

— Скажіть, будь ласка, в чому приємність подорожувати „на палець?” — І тут же відповідь: — Емоція, несподіванки, риск, невигоди, клопоти з поліцією, непевність завтрашнього дня, зустрічі з новими людьми, голод, змушення, осягнення наміченої цілі — і, врешті, тріумфальний поворот до нудних, домашніх люксусів. Та — вибачте, ми незнайомі. Я Христофер Полк, Берклі, Каліфорнія. Колишній „пушер”, з трирічним кримінальним рекордом. А ви хто будете?

— Маргарита Вілліямс, — відповіла я швидко, і ми потиснули одне одному руки. Я чула, як кров припливала мені до чола, а лиця розцвіли півоніями.

Новий знайомий поквапно продовжував:

— Пані Вілліямс? У вас цікава реакція на мою колишню професію. Ви заспокойтесь, це все минуло, безповоротно минуло. Тепер я ворог наркотиків, глибоковіруюча людина.

Він сів на ослінчик, все ще тримаючи в руках карточку з іконою Петра Холодного. Я відідхнула.

— Чи можна спитати вас про щось, черпнути з криниці вашого життєвого досвіду?

— Прошу, питайте, я вам до послуг.

— Розкажіть дещо про наркотики і їхній вплив на людину.

— Маріхуана, — став розказувати „пушер”, — це рід дрібного, покрасного зілля, схожого на тютюн. З нього ви крутите цигарку і, скуривши менш-більш половину, впадаєте в легкий дурман, стаєте байдужою на все, іншою зовсім людиною . . .

Гашиш, — теж рід тютюну. Курите його у люльці. Один тільки „пак” вводить вас у стан гіпнози, приносить стимул, фантазію, будить емоції, все це, річ ясна,

релятивне. Більша як потрібно доза вбиває волю, робить з людини потвору.

Героїна, — коштовний, убивчий наркотик, шкідливий навик, руйнує організм, приводить людину до злочину.

Кокаїна — білий, мов цукор, порошок, теж дорогий і також страшенно шкідливий.

Наркомани, — це люди з втраченою життєвою дорогою — життєві невдахи, шукачі невловного щастя, жадібні чогось незвичайного, успіхів, слави, величі. Все те у їхній філософії можна осiąгнути з допомогою штучного дурману, „подорожей у засвіти”, хвилевого емоційного піднесення.

Пані Вілліамс, повірте, прошу! Одна моя подорож „на палець” дає мені більше емоцій, більше вражень і більше стимулу, як десять порцій героїни. Будьте певні.

— Розкажіть, будь ласка, якийсь цікавий випадок із вашої колишньої професії.

— О, ні, не згадуйте — прошу, не треба! Все те минуло, безповоротно минуло, пішло в забуття, у непам'ять. Трагедія відігралася, завіса раз назавжди пішла вниз. Коли хочете, я розкажу вам дещо з одної подорожі „на палець”. Добре?

Трапилося це у Тексасі. Мене підхопив на дорозі молодий, веселий хлопець, що іхав бравурно новеньким, жовтим „Ягуаром”. Кермуючи лівою рукою, правою раз-у-раз сягав по плящину і пив горілку, мов воду. Авто котилося вихилясами, поверталося в різні боки, катастрофа була неминуча.

— Затримай авто, хочу висісти! — закричав я голосно до п'яного.

— Будь тихо, бо стріляю! Вдвійку вмирати приємніше ...

Прямо над керівницею висів медальйон Богоматері, і в неї благав я рятунку.

Перед нами з'явився мотель. П'яний затримав авто і сказав:

— Забирайся до чорта і злам шию. Мені боягузів не треба.

Я висів, а він, рвонувши з шаленою швидкістю, погнався безлюдним гайвесьм.

Десять хвилин опісля його привезла поліція мертвого. Він згинув, наскочивши на дерево.

Пригода в Тексасі — безцінна. Я відродився. Я ожив. Мене врятувала молитва.

Христофер Полк, син мільйонерів, студент каліфорнійського коледжу підхопив своє „ліжко”, звинене в зелений валок, попрощався зі мною усміхом і сказав:

— Бувайте здорові, на мене чекає дорога.

Я докинула: — Зараз обідня пора, ви голодний, чи приймете маленьку підмогу на скромний в ресторані по-луденок?

Бродяга гей-би відмовлявся, та вдячний погляд говорив — дякую. Він додав: — Тут, у записнику багато цікавих імен. Тут теж запишу зустріч з пані Маргаритою Вілліямс.

Христофер Полк подався травами в напрямі до гайвею. Палило сонце, стояла полуднева спека.

Вже перше авто, що підїхало, взяло бродягу „на палець”.

Щасливий — на свій лад — мандрівник попрощався помахом руки й помчався назустріч новим, несподіваним пригодам.

БІЛА КВІТКА

Звістка про те, що Оксана жива й здоровав повернулася здалекої мандрівки, прийшла до Максима оточеною дорогою. Вірити чи ні? Від часу їхньої останньої розмови пропливло у ріках багато води, прощуміли бурі й тучі, а спогад про їхнє знайомство закрився серпанком забуття. Та ось несподівано на споді самотнього, постарілого серця зажевріла маленька надія.

Максим Оксані писав:

— „Люба моя! Що б там не було, скажи мені щиро й одверто. Коли ти сама, ніким і нічим не зв'язана, я вживатиму заходів, щоб тебе сюди спровадити, спочатку — на відвідини, а далі — побачимо, що і як. Добре?”

За цим листом пішов другий, третій і врешті з'явилася відповідь:

— „Ми з мамою здорові. Працюю швалею на костюмовому заводі в Ряшеві. Все тут чуже нам, та Бог ласкав, вижили, вернулися, і радіємо сонцем. Надія на виїзд до Америки робить мене божевільно-щасливою. Та ти жартуєш, Максиме! Стільки заходів, труду і грошей . . .”

Максимові, далебі, не до жартів. Він бігає, клопочеться. Скрізь обіцяють, подають надії, але — чекати треба на чергу, на різні-перерізні формальності. Справа не така проста.

Він пише:

— „Вчора я вислав потрібні на переїзд гроші. Ка-

жуть, що віза буде скоро, за два-три місяці. Я не вірю, бо інші чекають роками. Припли мені якісь знімки; ця, що залучую, не скаже тобі багато, та все таки . . .”

В наступному листі, що прийшов через місяць, Оксана з радістю писала:

— „Ти дуже мало змінився. Інше життя, інші обставини, та годі. Спасибі тобі за пам’ять. Всі наші фотографії загубилися. Родинний альбом згорів. Доброї знімки ще не маю, шлю покищо це, що лежить у нас під руками. Та ти не лякайся дуже — роки минули й лишили по собі сліди . . .”

Максим глянув на знімку і жахнувся. З гарних во-лошкових очей не лишилося майже нічого. Довге колись волосся — обрізане, гладко зачесане і майже сиве.

— „Бідна моя Оксаночко, невже ж це ти?” Лиш усміх один залишився на в’ялих, зболілих устах.

Нічого, люба моя! Переодягнемо тебе, підтемнимо волосся, відпочинеш, відгодуєшся і знову будеш гарною.

Для мене будеш такою, як я тебе знов у юності — білою квіткою. Пам’ятаєш? Ти виходила з дому вузенькою стежкою в сад, в білій-біленській сукеночці. В косі, що сягала до пояса — квітка, і теж біла. А мати за нами назирцем . . . Ми співали удвох, складали любовні рядки, ти завжди краще за мене, завжди спритніше . . . Ми разом ходили на співанки, ми любили одне одного, хоч і не казали цього словами . . . А потім — буря, несподівана буря і грім. Ти залишилася з мамою там, я опинився за водою.

Ну, годі, на спогади-мрії не час, треба діяти. Максим знову писав до Оксани:

— „Через місяць будеш в Нью Йорку. Кімната в тіт-ки приготована. Причепи до сукенки білу квітку, щоб легше було розпізнати . . . Чекатиму! Максим”.

Той день прийшов, точніше не день, а ясне сонячне пополуднє. Максим, з букетом білих рож, метушиться

на летовищі, шукає кращого місця. Може тут, нагорі, де ліпше видно, а може зійти вниз, щоб ближче було, щоб скоріше... Зійшов униз.

Літак приземлився чайкою і присів на малі колеса. Виходять люди, здебільша з Польщі. Максим поглядає на знімку, поглядає на людей. Чекає, шукає білої квітки... Її нема. Боже миць! Що сталося? Невже ж щось зле?

Останньою виходить висока, ставна жінка, з тяжкою у віночок косою. В волоссі срібна заполоч, а очі сумні й волошкові.

— „Українка”, — думає Максим, і до неї: — Будь ласка (показує фотографію), ви не бачили ось цього обличчя, не летіли з такою туристкою?

— І бачила і знаю її. Вона залишилася вдома, вона нездужас... Боже, та що я! — і очі стають вологими, ринуть слези від божевільного щастя. — А біла квітка, Максиме, в дорозі мені загубилася. Ця жінка, що на знімці, — моя мати!

ТІТКА

Її ім'я загубилося приблизно в той час, як Олюся стала вимовляти перші слова. Дитину привчали до того, що струнка, рухлива, з посрібленим волоссям особа зветься тіткою, без зайвого додатку — Тетяна. Так і залишилося ввесь час.

Олюся тепер учениця середньої школи, а тітка все ще живе при родині. Остап і Софія доповнюють родинний склад.

Тітка займає невеличку кімнатку, одну з тих, вікна якої у великих містах звичайно виходять на сходи. Радіо, журнали й книжки вносять багато світла, за сонце править сама тітка, усміхнена й погідна завжди, і те сонце рідко коли ховається за хмари. Коли ж і трапиться у неї такий винятково похмурий день, тітка стає мовчазною — камінною, замкнутою в собі, шукаючи зрозуміння і тепла в малої собачки Азі, вірного домашнього друга.

— Сьогодні день прання, — пригадує Софія тітці, виходячи вранці до праці. — Олюся вдягнула до школи останню чисту блузочку.

А Остап собі: — Спекли б ви, тітко, щонебудь. У неділю прийдуть знайомі, якось не годиться приймати ку пованим печивом.

— Може б так пампушки, — докидає на відхіднім Софія, — з гарним, ясним обручиком. Для мене — з рожею, а Остапові з вишнями. Добре?

Тітка уже на пенсії, кажуть, не працює. Вариво приготовляє вона без особливих вигадок. Прання, прибирання, миття посуду виконують самі машини. Закупи в місті, оруди на пошті і двічі денно проходи з Азею по свіжому, міському повітрі. Це все.

— Вам добре, тітко, ви вже не працюєте, — каже не раз Софія, — ви сама собі пані, робите, що хочете, не те, що я — невільниця телефонної компанії.

Софія виражовує свої роки до відходу на пенсію, і їй не вистачає пальців. Вона кидає числити, бо те щастя, „пенсійне щастя” ще дуже, дуже далеко.

Аж раз прийшов день, який дощенту розбив хатню монотонію. Друзі з Фліориди писали:

„Тут соняшно, тепло, здорово. Ми звикли до нового життя, тільки дуже скучасмо за своїми. Приїжджайте з тіткою святкувати з нами Різдво. Відпочинете, надихаєтесь сонцем, свіжим морським повітрям.

Чекаємо!

Щиро Ваші

Віра і Остап”.

Зразу заворушилося в хаті, мов у вулику. Декілька днів із вакацій, чотири святочні, трохи хворобового і десять днів відпочинку в соняшному Маямі замайорили на овиді чарівною, несподіваною з’явою.

Найбільше хвилюється тітка, це ж її перший виїзд у далекий, незнаний світ. Треба ж якось причепуритись, купити дешо.

Тітка потайки бігає по крамницях, шукає випродавців. Усе таке дорогое, так по-дивачному пошите, яскраве. Все не під міру. Та кілька „трофеїв” якось найшлися. Дві свіжі сукенки, білий волічковий шаль, легке взуття і (не повірите, може) чорний, купальний одяг, зовсім пристойного фасону, з маленьким вирізом. Стара мода, мабуть, повертається, прозріння на людей приходить.

За кілька днів до виїзду Софія помітно змінилася. Не єсть, не розказує новин, ні про що не розпитує.

— Тебе звільнили з роботи, — сказав категорично Остап. — Говори ясно, тут нічого приховувати.

Софія заперечливо похитала головою.

— Тобі вкрали торбинку, забрали документи, дозвіл на їзду автом — правда?

— Ні, — відповіла Софія — ні, будь спокійний.

— А що, що сталося! Промов якесь слово.

Софія хвилину вагалася, а потім стурбовано спітала: — А що буде з нашою Азею? Віра алергічна до собак.

В кімнаті стихло. Собачка, незвична до мовчазної атмосфери, переводила допитливий погляд з одної осо-би на другу, не передчуваючи, що саме тепер важиться її доля на взаїмі незбагнених людських почувань.

— Дамо до сусідів, — сказала Олюся, — вони добре, заопікуються Азею.

— Нічого подібного! — заперечив Остап. — Відда-мо Азю до песячого „пансьону”, таких інституцій бага-то, я зараз погляну до телефонної книжки.

Софія мовчала. Вона ж бо знає, що там, у тих „пан-сіонах” не годують собак свіжою, курячою печінкою, без якої кохана Азя не виживе аж десять днів. Вірна, добра собачка має залишитися сама, а вони, погані себелюби будуть на Різдво веселитися, вигріватися на сонці, опа-люватися.

Ні, це неможливе!

Софія вхопилася останнього рятунку.

— Тітко, тітко Тетяночко, а може б ви..., а ми троє пойдемо на Флориду.

Здавалося, та це був тільки момент, — сонце скова-лося за хмару. Тітка похилилася, скам'яніла ніби і вий-шла до своєї кімнати. Тремтячими руками стала вий-

мати з валізи приладжені до виїзду речі, купальний одяг, білий шаль, дбайливо пов'язані дарунки.

Потім мовчки вийняла з шухляди червоний Азин плащик, шкіряний комірчик і линвочку, ніжно і тепло погладила собачку по кучерявій голівці, сама вдягнулася і сказала:

— Ходімо Азю, ходімо на прохід разом. Сьогодні випав чудовий, пухнатий сніг...

ЗОЛОТА ОСІНЬ

Олюсине весілля запляновано гучне, розмашисте, велелюдне, з усіма традиційними атрибутами, під умілим наглядом тітка Мілі. А тітка Міля — експерт у весільних ритуалах. І коровай, мов те сонце, спече, з хлібними, чепурними пташками й деревом життя. Тітка віночки зладить і приспівки знає, гостей забавити вміє, та все жартами й дотепами, що не в записнику, а в голові сидять під пишною, кучерявою перукою. І вона, тітка Міля, знає собі ціну.

Цим разом у тітки ще й плян зродився потасмний, невинна, сама по собі, затія: запізнати Данила з Оксаною.

Данило живе в Монреалі, Оксана — в Нью Йорку.

Тітка Міля хапає нетерпляче служавку:

— Та ти, Даниле, не цукайся, не впираїся, мов той кінь, запряжений не до свого, а до чужого воза. І не плач мені, не скаржся у листах на самітну, пощерблену долю. Боїться втратити самостійність? Даниле! Це ж egoїзм, себелюбство і повна життєвого дефензива, капітуляція навіть. Сидиш у помешканні, мов той монах, ні слова промовити до кого, одного, теплого слова. А Оксана — мила й цікава жінка, весела й говірка, зрештою, сам побачиш, весілля у нас за три тижні. На прийнятті посаджу вас за столом одне біля одного. Погуточите, поміркуєте, ви ж знайомі з гімназійників ще років, чи не так?

Данило відмовлявся, боронився, мов тигр, здалеку гримав на тітку, але на весілля приїхав.

Зустріч, зорганізована тіткою, принесла гіркі розчарування.

Уже за декілька хвилин Данило вибачився дрібницюю і вийшов на балкон покурити.

— „Тітко, тіточко Мілю, — думав він. — Нічого з твоїх плянів не вийде, нічого”...

У залишках вицвілих спогадів з'явились родиме місто, широка вулиця, замасна каштанами й гарне, молоденьке дівча в смушковій, попелястій шапочці, з торбинкою книжок... Оксана! Рожевий образ далекої, забутої юності. Такий далекий образ...

А нині? Данило метнувся до їдалні, непомітно переставив свою картку з четвертим місцем наліво і щез у натовпі гостей.

Оксана, залишившись самою, гейби відіхнула з по-легшею.

— „Сивий, постарілій пан, з прив'ялим лицем і зморшками, невже це він, Данило, першун спортової дружини? Де ж кучері, де блиски синіх очей, де ж юна, струнка постава?

— „Ні, рішуче ні!” — подумала схильована Оксана й метнулась притиском до їдалні розвіяти тітчині пляни...

Було пізно. Тітка стояла край стола, наводивши, на свій лад, порядок. Стояла злюща й насуплена, мов хмарра, і бурмотіла під носом:

— Дивак, дивак та й годі! І у кого в родині він вдався, хіба не в мене, не в мене...

Гості почали сходитися. Оксана і Данило зайняли місця одне біля одного і зразу обос розсміялися.

— Ну й попалося вам мос нецікаве сусідство! — сказав незграбно Данило. — Поганий з мене говорун, доведеться понудитись вам трохи...

— Нічого, видержимо, розважатимемось мовчанням.

— Невже жінка потрапить колинебудь мовчати?

— Авже що потрапить, чому ні? А втім, спробуймо!

Всю вечерю не промовлю до вас ніжє слова!

— Та ні, я жартую! Я справді тільки жартую. Говоріть, Оксано, розказуйте, прошу, про себе. Боже милій! Ми ж не бачились близько сорока років!

— Ще на матуральній забаві, пам'ятасте? Ви в новенькім смокінгу...

— А ви у білій сукні, Оксано, чи не так? А потім чарівний котильон, з червоним з оксамиту серцем...

І попливла їхня спільна екскурсія в далеку юність. Попливла екіпажем мрій, що на колесах витертих спогадів посувався все далі й далі в країну рідного Дісні, у молодість...

Скільки спільногого, скільки близького, скільки пережитого разом...

— Оксано! Ми не змінилися дуже. Світ, життя, люди змінилися біля нас, згорбились, постаріли, посивіли, а ми, здається, ті самі, духом ще молоді, неправда?

Тітка Міля, кінчаючи дякувати гостям, глянула на скравочок короваю, що лишився з весільної трапези. І чи було воно так насправді, чи тітці тільки здавалося, що пара хлібних пташків присіла ближче одне до одного, й самітна гілка дерева життя наче б вкрилася зеленню...

— За здоров'я наших гостей! — промовила тітка весело й піднесла чарку вина.

— За золоту осінь! — сказала пошепки Оксана, звертаючись до сусіда.

— За нашу золоту осінь! — відповів Данило і вихилив чарку до дна...

ДРУЖНІ УСМИШКИ

ОЩАДЖУИМО ЕНЕРГІЮ

(Майже з натури)

У Карпенків п'ятниця — національне свято вареників. Внизу, одним поверхом нижче, уже пахне смаженою цибулькою. Улюблені Євгенові вареники кипотять веселенько у великій ринці. Борщ, зготовлений у четвер підморгус, капуститься у чавунному горщику.

Ступаєш втомлений по сходах і вже гей би ковтаєш усі ті Людині кулінарно-мистецькі експонати...

І хто б ти не був, звичайний собі гуморист, з підтягненим у будні ремінцем, чи „Honorable guest”, запрошений у п'ятницю на вареники, кожного без різниці лоскотатиме вже на сходах багатокультурна мозаїка пахощів перцю, часнику, цибулі й бобкового листя.

Євген не йшов, а біг до своєї хати. Рвучко відкрив двері, відсапнув і вмостиився у солідно висиджене крісло.

Було видно, що тут зайшли якісь зміни. Слабенька кухонна жарівка, переключена зі сотки на п'ятнадцятьку, вносила, щоправда, романтично-таємничий настрій, та він щезав, розвіювався унівець під впливом столової застави.

Два на твердо зварені яйця, огірок, листок салати, скибка хліба, склянка холодної кави з допискою — „смачного!” заступали улюблені вареники.

Люда з'явилася з наруччям різдвяних карток.

— Ти дивуєшся? — спитала поважно. Газет, журналів не читаєш? Новин у радіо не слухаєш? Все, все дов-

кола мусить тепер змінитись. Ми ж якісь громадяни, на-
туралізовані патріоти, чи не так! Оті твої п'ятницеві ва-
реники поїдають стільки енергії, що нею обігнати б
можна сім обідів на тиждень. Студенцю у неділю теж
не буде, буде кваша, а твої улюблени пундики притнемо
таки невідкладно від завтрашнього дня.

— Бога ради, Людмило, що з тобою? Що сталося,
моя кохана?

— Енергію ощаджувати треба, розумієш?

— Чию енергію?

— Покійного вже Томи Едісона, чию ж іншу?

Євген засміявся вибачливо, приймаючи все це за
жарти, проте, не діткнувши їжі, взявся голити бороду.

— Сьогодні цікава програма в Літературно-Мистець-
кому Клубі. Я заріс, треба якось укультурнитись. А мо-
же ти, моя ясочки, ощаджуючи хатню енергію, послу-
хаєш цікавий доклад?

Загула в лазничці електрична машинка таким га-
ласливим воркотінням, від якого не тільки в Люди, але
й в кожноЯ янгельсько-серафімної жінки не відержа-
ли б нерви.

— Облиш цю „косарку”, Євгене. Тридцять таких за-
ощаджень на місяць вистачить хоч раз на тиждень по-
сушити мое волосся. Розумним використуванням енер-
гії можна якось помогти державі в її скрутному поло-
женні. А втім, сусіди! Що скажуть наші сусіди? Галас
твоєї „косарки” несеться крізь тонкі стіни, і зразу ста-
не відомо, хто марнотратить енергію, хто не шанує Еді-
зона.

Люда бігала по кімнаті, ховала кудись нічну лямпу,
шукала чогось по шухлядах.

— Тут, на нічному столику, ставлю свічку. Читай
уночі недовго, ну, та й обережно, прошу, а то, чого доб-
рого, ощаджуючи енергію Томи, пустиш з димом Абрум-
кову кам'яницю . . .

Буря і заколот, гірші від комети Когутика, висіли у повітрі, тяжіли такою сконденсованою енергією, від розладу якої могла б провалитися ціла клюбова імпреза.

Євген мовчав, боявся власної тіні. На щастя, Люда поспішала на святочний базар, чепурилась перед дзеркалом, накладала кучеряву перуку.

Вийнявши з шафи дві торбини, по вінця наладовані фантиною, ніжно й солодко промовила до Євгена:

— Любочку, змилуйся, підкинь мене автом до домівки. За п'ять хвилин будеш вдома, добре?

Євген вдавав, що не чує, і плянував відплату.

— За п'ять хвилин будеш вдома, — повторила Люда. — Добре, Євгене?

— Ні, недобре, зовсім недобре!

— А чому, що сталося?

— Ощаджу енергію, Людмило, от і все.

— Чию енергію, арабську?

— Цим разом свою власну, — відповів Євген і плигнув на клюбовий вечір...

В ІМ'Я ТРАДИЦІЇ

Навечір'я Різдва Христового у розпалі робочого тижня для працюючої жінки-господині — справжня морока. І коли до столу сідає рідня у повному складі, з рідними і двоюрідними сестрами, з дядьком і тіткою, ще й з хрищеним батьком, є для кого натрудитися, наувихатися.

Для цієї потреби я взяла на праці півдня вільного, і коло другої години з полудня почала діяти.

Борошно, буряки, бараболя, капуста й гриби, що дихали на мене своюю сирістю, за помахом чаредійної палички в десятьох жіночих пальцях ладні були перетворитися на запашний борщ, вушка, вареники з капустою та бараболею і голубці. Все інше стояло готове в холодильнику.

Електричний годинник, що правив за суворого боса, дивився на мене докірливим оком і мовчки підганяв до праці, тож бурячки закружляли під доторком ножа із вмілою жонглерською скорістю.

Ралово обізвався дзвінок. Не відпинаючи запаски, я відкрила входові двері і зразу таки впала в різдвяні обійми давно небаченого сотника Щупака, що за старою традицією приносив святкові побажання особисто. Зустріч була сердечна, розмова тепла, та не така аж, щоб від неї загорівся пальник під приготованим борщем. Я попросила вибачення і влетіла в кухню.

Сотник Щупак трішки недочував, і мої відповіді з віддалі не доходили до нього. Виправдуючись довгим зна-

йомством, мій гість безцеремонно примостиився на кухонному стільці і почав торочити:

— А знаєте, Іванно Олександрівно, на само навечір'я Різдва прогнала мене дружина з хати. „Іди, — каже, — куди ноги понесуть, не сиди тут, не заважай, не патякай, у мене повні руки роботи, вечерю святу готую” — От така то моя Ніночка тепер нетерпляча стала.

Я прикусила губи, та бистре сотникове око могло доглянути, як дрижали мої руки, обриваючи капустяні листки, як, переступаючи довгі, сухі сотникові ноги, я, хвилюючись, просила вибачення, сягаючи по те чи друге в манюсенькій, мов коробка, кухонці.

Тим часом гість надобре розбалакався, згадуючи шкільні роки, військову службу, несамовиті мисливські пригоди свої і своїх колег, еміграційні злідні, а докотившись до занепаду українських традицій, підвівся зі стільця, попрощався і почимчикував з побажаннями до сусідів.

Я з острахом глипнула на годинник: була четверта.

І саме тоді, коли перші пригорці капустяних листків закружиляли в киплячій купелі, у двері сильно постукали. Я трішки підождала, стримуючи рукою биття серця, та стукання повторилося ще і ще раз, і в хату увійшов, розпромінений передсвятковим сяйвом, радник Налисник, наспівуючи півголосом „Бог Предвічний”.

— З Різдвом Христовим щастя, здоров'я, многих літ вам, ласкова пані добродійко і всій сім'ї від мене і моєї дружини приношу особисто. Наталка моя, — сказав він, — запрацьована в кухні, прийти не могла, то послала мене до вас і наказала не спішитися, не квапитися до хати, бо наша вечера щойно о сьомій, тож часу у мене багато. Та ѹ напостився я від ранку, насушився, пані добродійко, зовсім із сил вибився. Наталка нічого путнього їсти не дала, у кухню не впускає, посудом дзвонить.

Мені зразу опали руки. Знаючи радника Налисника, я заметушилася біля чайка, накриваючи скатертиною стіл. За пригощуванням і припрошуванням я й забула про капустяні листки, що дрібними кусочками прилягли до дна горщика, який википів докраю.

— Не журіться, пані добродійко, не плачте за голубцями, вони не варті вашого хвилювання. Я навіть не люблю голубців, і моя Наталка пече сьогодні цибуляники. Та й смачні вони із пахучою олією, тільки роботи біля них багато.

Мій гість погребався в лівій кишені камізельки й виняв звідтіля жмуток загадкових коверт.

— А тут, пані добродійко, фотографія моєї двоюрідної сестри з Мюнхену, а тут її дочка Леся, гарненька бльондиночка, та й добре вчиться. А ось і лист від них, сідайте, почитаемо, натішимися вкупочці.

Не встигла я відпроситися, як у стіну постукало знайомим ударом чотири рази. Це сусідка Софія, що живе двері-об-двері, чогось від мене хоче. І справді, статечний редактор Пшениця, що звик разом з дружиною приготовляти вечерю, увійшов до кімнати, дещо заклопотаний.

— Вибачте, що турбую вас, шановна Іванно Олександрівно, але біда в нас. Машинка молоти м'ясо попсуvalася, ніж зломився, немає чим грибів змолоти. Будь ласка, дозвольте покористуватися вашою!

— Я рада вам помогти, пане редакторе, машинка моя ось там, у правій шухляді.

На диво, шухляда світила пусткою. Не було машинки ні між кухонним посудом, ні на горішній полиці. Вона знайшлася через пів години в найдальшому куточку шафи. На поміч прибіг радник Налисник і обидва панове взялися молоти гриби. В тісній кухонці для мене не стало місця, і я вступилася.

— Маєте цибулинку? — пролебедів редактор Пшениця.

ниця. — Софія, заклопотана варивом, забула її докинути. До грибів цибулинка прямо необхідна.

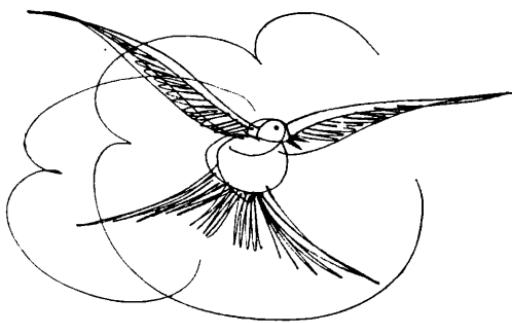
У вітальні задзвонив телефон.

— Тут дружина сотника Щупака. Немає у вас мого чоловіка? З вечерею ждемо, а він як під землю провалився. Вітайте із Святами, Христос Рождається...

За хвилину потелефонувала Налисникова, а нетерпляча Софія не чотири, а п'ять разів забубоніла у кухонну стіну, та ще й кулаком нагримала.

В помешканні стихло, спорожніло...

На замряченому небі з'явилася перша зоря, і гурт запрошених на вечерю гостей гамірно всипався в хату.

БАБУНЯ З ЛОНДОНУ

У листі, що прийшов летунською поштою, була коротка записка: — „Мій літак лінії Люфтганза приземлиться цієї суботи о дванадцятій тридцять вполовднє. Чекайте на летовищі. Цілуу сердечно. Бабуня”.

В сім'ї Сверщуків — радість і втіха, сплетені з біганиною, метушнею, заколотом. Оде вперше за стільки років Богданова мати, Вірина свекруха, Петрусева й Лесина бабуя приїде до них у гості з далекого, мрячного Лондону.

Діти бігають, тішаться, гомонять. Нарешті і в них буде своя, справжня бабуня, як у казках. Ласкова, щедра, добряча.

Петrusь уявляє бабуню з білим, у вузлик, волоссям, в окулярах на кінчику носа, що ледве сидять на ньому блискучим, прозорим метеликом.

Лесина бабуня не така. В ній паличка з круглою ручкою, трепетливі руки, великі капці і повна торба книжок, страшних і смішних, яких в Америці немає.

Діти готуються їхати на летовище зустрічати бабуню. Богдан метнувся до сусідів за кріслом. У мами ревматизм і гострі познаки артриту (про це в листах не писалося), отже кріселко на коліщатах може стати в пригоді.

Всі готові, схвильовані, ідуть. Літак приземлився. Вузькими східцями ступають вниз пасажири.

Богдан розкладає крісло, чекає, роздивляється. Аж тут прямо на нього націлюється фотокамерою пані, висока і струнка, в модних штанах і светерику, з спортивним

плащем на руці. Обличчя майже не видно, воно за скельцями чорних, великих окулярів. Вітер розсипає кучері, пані сміється:

— Богдане, діти, це я! Ну, що? Не впізнали бабуні?

Богдан блискавично склав крісло й кинувся обіймати маму. Петрусь посумнів, Леся все ще розглядалась за бабунею, та не такою, як ця, а за іншою, сивою, справжньою. А Віра сміялась, кажучи: — От Лондон, славнепреславне місто! Бодай воно на камені родилося...

Тієї суботи бавились інженери. Свершуки готувались на вечірку. Віра чепурилась, а діти чекали на казки, страшні і смішні, цікаві казки з Лондону.

Бабуня, виспавшись і відпочивши, метнулася до кухні за залізком.

— У мене, Вірочко, дві сукні. Одна квітиста, а друга яскравозелена. А як у вас? З рукавами чи без? — бо в нас у Лондоні — плечі голі...

Того вечора бабуня збирала компліменти, бавилась, сміялась, танцювала.

А казку про дівчинку-Попелюшку розказувала дітям Орися, — студентка коледжу...

ЖЕРТВА ПРАВДОМОВНОСТИ

— Ого, дощ буде! — кажу якось до дружини. — Млоїть мене коліно і під лопаткою скобоче.

— А може це вже старість, і вся машина зашвankує незабаром? — спитала тривожно Надія, помітно занепокоєна.

— Не згадуй старости передчасно, хай вона йде собі на сусідів, не на нас. Натру коліно спиртом, і як рукою здійме — побачиш.

Увечорі прийшла до нас добра знайома, пані Філя, розсілася на фотелі і стала до мене приглядатися.

— Щось ви, пане Андрію, примарніли трохи, приблідли за останній час, чи не єсть вас яка біда?

— Біда мені докучас вже двадцять п'ять років, відколи з Надією оженився, — відповів я, сміючись. — А сьогодні млоїть мене коліно і під лопаткою щось скобочче, мабуть на дощ.

Пані Філя стягнула брови, зморщила лице, прикусила вузенькі губи і почала викладати:

— А знасте, із здоров'ям нема тепер жартів. Всі найважчі хвороби починаються завжди з дурничок. Злегковажить собі людина таку дурницю і потім гірко жалує, бо вже запізно. Чи не початок артритизму у вас або так званого ісхіазму! Сохрани вас Боже від тої муки, та всяко воно може бути. Мій двоюрідний брат Василь зовсім окалічив після занедбаної справи. З лопаткою — вже інший клопіт. Це або початок перестуди, або гексеншус.

Не хочу лякати вас хребтом, що сусідує з лопаткою.
Штивний хребет — перша познака поліо, а поліо...

— Ах, облиште цю тему! — перебила моя дружина.
— Може ви п'єте чайку або свіжої кави?

Посиділа наша гостя ще годинку а далі пішла на добродійне засідання, поволі поспішаючи.

Надслухую я у скрупленині, а мое коліно сіп та й сіп, сіп та й сіп. — „Та якої біди сіпаєш?” питало сам себе в думці, а перед жінкою крилося, щоб не журилася передчасно. Роздягаючись, став я на вагу, і щойно тоді справді злякався немало: за останніх три тижні пропало пів моїх фунта. „Це вже недобре, думаю. Це вже погано. Треба діяти, і то негайно”.

**

Третього дня по полуничі я лежав на шпитальному ліжку, вичікуючи висліду всіх можливих аналіз і рентгенів. Боже, як вони мене мучили, як малютретували, кожну кісточку обмацуvalи, як мене накололися! Про все те я розказував увечері дружині. Заскочила на годину й пані Філя.

— Ну, як ви себе почуваете, певно, як перед вироком смерти? Нічим не переймайтесь, не журіться. Тепер медицина стоїть високо. З штучною ногою до перегонів стають, не то за бюрком шкрябають. Та й хребет тепер направляють несогірше, не так, як це було колись. Оловя якогось напліяють і виструнчать вас, як молодого охвіцера. Все буде добре. Та й погода сьогодні жахлива, повіситись можна, собаку жаль з хати прогнати. Дощ падає і падає, знову залило вам пивницю. Чи розказувала про це дружина? Не розказувала? У неї тепер клошки. Щойно дах залила смолою, а вже сердега з пивницею вовтузиться.

**

Я лежав у півні, з відкритими очима, а думки бігали десь далеко, тікали звідси, боялися страшної людини, що ладна була мене вбити своєю жорстокою правдомовністю. Я збудився від легкого доторку руки. Зефірна постать у білому мініятурному чепці перевіряла вечірню температуру. Вона довго вдивлялася в мене, міряла пульс і врешті сказала заклопотана: „Бед бой”.

**

Наступного дня відвідали мене несподівані гості: колега по праці, містер Бравн і його симпатична дружина.

— Вітаємо вас із першими днями весни! — промовила, усміхаючись пані і поклала біля мене китичку жовтих нарцізів.

Я подякував і аж запарівся від зворушення.

— Ю лук вондерфул! — сказав містер Бравн. — Зовсім не пізнати, що ти хворий. Це радше лінивство, не хвороба.

Розмова покотилася швидко. Я слухав, а колега розказував цікаві бюрові новини:

— Секретарка Бетсі перепросилася з босом, і справи між ними наладналися. За тиждень ім'янини Роберта. Влаштовуємо складаний ланч. Твій горіховий кейк, звичайно, буде окрасою буфету. На наше спільне льотерійне число впала маленька вигра. Ми рішили запити цю оказію, річ ясна, як вернешся до праці. Добре?

Час коротеньких відвідін минав і містер Бравн, нахилившись до мене, шепнув тихо: — Говорять у нас про підвищку, та покищо дружинам ні слова, готовимо для них несподіванку..

**

Я лежав у півні годину або й більше, спокійний, по-гідний, безжурний. Я пив, у думках за здоров'я Роберта, частував колег напним тортом, купував щасливі льоте-

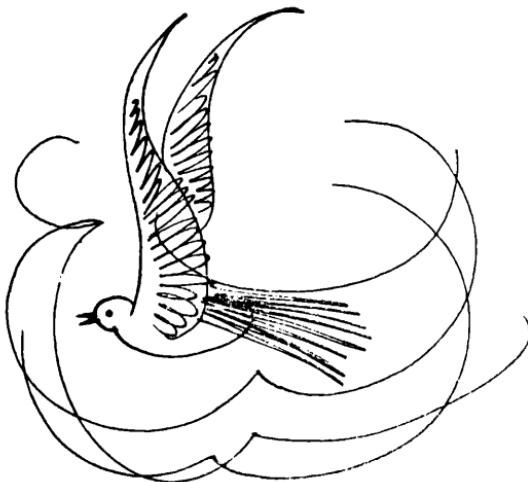
рійні білети, Я був вдячний до безмежності всім розумним і добрим людям, що теплим словом і бадьюкою піддержкою ладні оздоровити хворого і поставити його прямо на ноги.

Я збудився від легкого доторку руки. Зефірна постать, як і вчора, перевіряла температуру. Вона радісно вдивлялася в мене, усміхалася і врешті промовила вдоволено:

— Гуд бой!

**

Наступного дня по полуздні моя шпитальна кімната стояла пусткою. Гладко вистелене ліжко, з білими, як сніг, подушками чекало нетерпляче на нову жертву правдомовности.

ОЩАДНА ДРУЖИНА

Скоїлася у нас така чудасія, що й премудрий Соломон не вигадав би кращої! Тільки послухайте:

Десь у людей дружина, як дружина. Вісім годин на фабриці відпрацює, все для хати обстарається, дрібні направки виконає, обшиє дітей, постриже хлопців... А моя голубка така панія, що страх! По музеях та галереях лазить, книжками та журналами обставиться, розумниця вдалася. А в хаті балаган, що крий Господи. Штанів моїх не випрасує, сорочок на час до пральні не віддасть, а трапилося вже таке, що вареники, призначені на п'ятницю, аж у неділю, після дванадцятки доварювали, бо не було коли.

Та от, від деякого часу запримітив я в моєї любої певні зміни на краще. Уже не висиджує перед дзеркалом годинами, не крутить залізних шпульок, не напорскується якоюсь бідою, а розчеше волосся просто, майже на очі, два-три-рази махне гребенем — і готова.

„Ну, добре, — думаю собі, — помудріла моя дружина, час ощаджує. А з отими смаровилами теж прикоротилося. Давніше намазувала лице мастилами по два і три рази, підчісувала вії, губи малювала на червоно, аж капало, а тепер — лице біле-бліде, повіки зелені, а уста мов у потопельниці. Ощаджує моя жіночка на косметиках, — думаю, родинний бюджет зрівноважує. Найвища пора і нам п'ять-десять доларів до банку відіслати”.

А якось з'явилася несподівано в штанах. „І це добре, — думаю. Одних штанів вистачить на цілу зиму. За той час чотири спідниці виносить, і все нарікатиме, що не має в що вдягнутися”.

І хвартушок-халат купила дешевенький, не шовковий, замість дорогої сукенки, і каже тихо, та смирно:

— Івасю, малювати збираюся...

Я зразу не зінав, що сказати. Господаря маємо скучого, сім років немальована хата, стіни аж чорні, а ми ж обов'язкові.

— Та я нічого, — відказую по хвилині. — Коли хочеш, малюй, та краще підожди вже до відпустки. Багато жінок тим тепер бавиться, заробляючи по знайомих потроху. Не святі хоршки ліплять.

— То дай мені грошей на фарби, — промовила лагідно жінка, — вони не дешеві.

Я взяв олівець і папір, швидко обчислив об'єм трьох кімнат і кухні, врахував коридор і сходи. За моїми обчисленнями, тридцятьох доларів, ощадно малюючи, вистачить.

— На маєш, — кажу їй, — купи, чого треба, це твоя ідея, я зовсім до того не мішаюся. Як забракне, додам ще п'ятку.

Пішла моя жінка на місто, а вернувшись, стала виймати мініятюрні тюбики, слойки якісь, манусенські пензлики, розложила незgrabну, куценьку драбину і папір. Я питав:

— То ти, вуточко, паперувати збираєшся, бачу, чи не заважко, як на початок, чи даси собі раду? Коридор у нас поганенький, стіни лупляться, сходи круті, заважатимуть у роботі.

Дружина підвела на мене очі, що стали круглими й величими, мов відпустові обарінки. Бліде лице вкрилося рожевими кружальцями, затремтіли уста, затряс-

лися їй руки, і я зразу зрозумів, що сказав щось дурне, недоречне, нісенітніцю якусь.

Ще того самого пополудня моя дружина малювала з мене портрет. Малювала мовчки, із скупленням, з великим зосередженням на моделі, що обливався потом, але сидів і страждав, як перша жертва образотворчого мистецтва.

— Знаєш, — договорювала моя мисткиня, — намалюю тобі не портрет, а справжню кольорову фотографію. Усе, все докладнісінько передам — і чуприну, і шрам на носі, і золоті зуби. Купимо на випродажі розкішну раму і вишлемо образ на виставку до Нью Йорку. Хочеш?

Портрет закінчувався, як у кімнату ввірвався десятилітній синок.

— Данчику, вгадай, хто це? — спитала, променіючи від творчого надхнення, дружина.

Хлопець поглянув на мольберт, засміявся голосно і вигукнув:

— Та це ж наша тітка Мальвіна! Та ще й в перуці . . .

ЗНАЙОМСТВО ЧЕРЕЗ ГАЗЕТУ

Наталка вичитала в часописі таке інтригуюче оголошення: — Познайомлюся із самітною пані середніх років, яка не боятиметься дивака з багажем навиків і смішностей. Листи слати до редакції з допискою — „Для мовчазного”...

— „Це щось для мене!” — подумала Наталка й стала снувати пляни:

„Старший, мовчазний пан — прекрасний громозвід для жіночого словесного торнадо. А оці навики й смішності в багажі самітної людини — щезнуть безслідно, як сніг на весняному сонці. Поки живеш одинцем, звикаєш до дрібничок, накопичуєш стиртами всякі звички. Та в кого, Бога ради, іх немає? Всі ми, всі без винятку грішні, всі з примхами, смішностями, дивацтвами. Ну, а як він? Чи не п’є кави тільки і тільки з того одного горнятка в дрібнозелені пояски? Не носиться у погоду з парасолею? Не спить на улюблений подушці, прим’явши нею ліве вухо? Не ковтас вечерами жовтий, часниковий порошок, вірячи свято в його силу? З такими навиками й таким нещідливим „багажем” можна б жити у злагоді навіть і до ста років”.

Наталка написала листа, дісталася відповідь, і ось їхня зустріч призначена на неділю, на годину третю по полуничні, в маленький цукорні (за завісами).

Глянувши крізь шпаринку, Наталка угледіла серед-

ніх років чоловіка, ограйдного й лисавого, що сидів у куточку за склянкою содової води.

— „Могло б бути ще гірше”, — майнуло їй в голові, і вона розгорнула завіси.

Чоловік підвівся з крісла, Наталка простягнула йому руку, і вони сіли.

— Я, — почав розмову незнайомий . . .

— Знаю, знаю, — перебила Наталка, — ви ж у листі писали: Мовчазний, тихий, спокійний. Не любите шуму і крику. Не зносите галасу дітей, скреготу телевізора і радіо.

— Я . . .

— Не любите верескливої музики, свисту ніклевого чайника, гарчання пилосмока. Та це дрібниці, маленькі повсюдні дрібниці. Хто б там з дрібничок робив сьогодні проблеми? Чи не так? У час колосальних змін, тотальної революції у світі думання і діяння оцей принциповий захист старих традиційних звичок — це щось фасцинуюче інтересне, вольове, інтригуюче.

— Мені . . .

Наталка знову перебила:

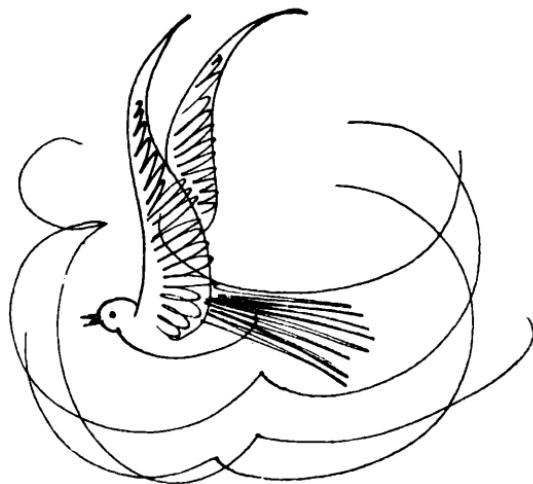
— Скільки вам років — мені це зовсім нецікаво. Роки в людини — неважні. Найголовніше — її життєва настанова, бадьорість, творчість, охота жити, тішитися життям, радіти сонцем, квітами. Кохати! Це основне в людини, а все інше . . .

— Мене болить . . . — скопився нагло незнайомий, та Наталка змусила його сісти. — Дрібні недомагання здор'я! Хто ж їх не має? Болі в кістках, якась алергія, час від часу нестравність, надквасота чи нежить. Ми всі по-троху покаплюємо, ковтаємо пігулки, даємо себе колоти . . . Це речі зовсім звичайні, в наших роках нормальні.

— Віктор, — втиснувся словом співрозмовець і втих під навалою слів:

— Знаю, що ви Віктор, ви ж і про це писали. Ваше ім'я прекрасне, воно говорить, обіцяє, змушує слухатись, коритись... Глянувши вам у вічі, я зразу вгадала б, що ви — Віктор! Віктор Переможець! Чи ж не так?

— Пані, змилуйтесь, я вмліваю, я хворий, дайте сказати слово. Віктор не прийде, він — ніколи не прийде, він виїхав, — виїхав до Австралії, а я тільки так, приніс вам звістку... — Я його швагер...

РУДИЙ МАКС

Відкривши з весною двері до моого маленького, в гораж, помешкання, я зразу віпзнала, що тут задомовилися непрошені гости.

— Це нічого, — потішила мене доброзичлива сусідка. — З мишами не такий уже великий клопіт. Дещо гірше з бурундуком*), а він забіг до вас, я сама бачила, і десь сковався.

Вже першої ночі бурундук товкся, мов чортяка, дряпався по дощі на горище, і звідти на маленьких, пухнатих лапках сплигував униз, виграваючи кігтиками скрипливі, модерні акорди.

Всі оті циркові витівки відбувалися зараз за моїм вухом, і безсонна ніч повела мене до сусідки за порадою.

— Не турбуйтесь, — сказала вона спокійно. — У мене чималий досвід. Позичу вам на ніч рудого Макса, і він впорається з нахабою дуже легко.

Під вечір, загорнений в теплу, смугасту нагортку, з'явився у мене рудий Макс. Ми обмінялися поглядами. (Я боялася Макса, Макс боявся мене...).

Присівши стороною на підлозі, Макс роздивлявся довкруги, обнюхував поле бою, обмірковував стратегію небуденної нічної баталії.

— Максю, — промовила я вийнятково солодким тоном. — Моя доля в твоїх зубах, проте, благаю тебе,

*) Чітманк.

справся із ворогом чесно. Будь у боротьбі джентлменом, і хай ця боротьба буде суха і чиста, чуєш? Вхопи неприятеля спрітно за шкурку і винеси геть на балкон, даючи йому амнестію. Будь Довбушем, легендарним, лицарем-легінем, як пристало на Гантер, а не жорстоким Альканоне, чуєш?

Чи Макс зрозумів хоч слово з моєї розпучливої промови? Либо ні.

— Ти голодний? Гостя належиться угостити. Проте, мій Максю, ти мусиш задовольнитися старокрайовими ласощами. У мене немає любих тобі консерв, немає навіть собачого, популярного Альпо. Ковбаса з часничком і чарка повного молока будуть тобі на вечерю. Добре?

Рудий Макс кинувся ласувати, а повечерявши, ліг на м'яку верітку, повернувшись спиною до дверей.

— От стратег, от мудра голова, — думаю, — хоче обманути ворога, підступом і хитрощами пошити нахабу в дурні.

Стемніло, і я, пригасивши лямпу, відкрила двері на горище, а другі на відкритий балкон.

По куточках кімнати чаїлася вечірнятиша. Буря і неминучий зудар мали прийти незабаром. Драма із сподіванням закінченням ось-ось мала розігратися.

Знечев'я, обережно, навшпиньках підсунувся до відкритих дверей горища — бурундук. Він був малий і не-сміливий, здається, у витівках початківець, проте, без найменшого сумніву, добре вихованій, з елегантними панськими манірами. Обережно, безшлесно, з увагою до сплячого кота, перебіг поза спиною ворога й прожоком метнувся на балкон. Гримнули двері, і я відіджнула з полегшею.

Макс прокинувся. Його перелякані очі питали: — Що сталося? Що грюкнуло так! Що діється у вашій хаті?

— Нічого, Максю! Спи спокійно? Драма із несподіваним закінченням відігралася. Головний герой переплав дію. Оплесків не було, щоб його не збудити, а актор (в побічній ролі) чурнув у ліс і чекає на заслужену нагороду Оскара.

ПРИГОДА З ПАРАСОЛЬКОЮ

Коли ви проходите мимо станка з парасольками в елегантній департаментовій крамниці, вам не віриться, скільки там сортів і відмін отих чепурненських вигадок, що мають хоронити жінку від дощу.

Ось посортовані за кольорами стоять, мов воїни на стійці, найльонові стрункі парасольки з Італії, тонюсенькі й легенькі, мов пірце, з Франції, квітисті й крикливі американського виробу, маленькі, невибагливі, з пластиковою торбинкою з Японії. Далі — подвійні, фантастичні, екстравагантні з рюжками і пліточками, з високою ніжною і малою. Чорні, сірі, бронзові, зелені, сині, голубенькі, в смуги, цяточки й квіти. Ті, що коштують тільки шість долярів, і ті, що сягають двадцяти. З чистого шовку по тридцять і брилянтовою запинкою чорно-білі по сорок п'ять. Окремо приманюють мініатюрним видом автоматичні, що їх можна скласти в торбинку, і складані, що відстрашують свою скомпліковаючию. Щоб зручно ними маніпулювати, необхідний чоч би скорочений курс у ввічливої продавчині.

І ось вона вже втретє показує гарненській пані, як розгортати складану зелену парасольку. Наука йде по-малу, та якось іде, але пані міняє думку й купує смішненську французьку парасольку, зверху помаранчеву, зісподу жовту, з рясними пліточками із мережива.

Заграла рахункова машина, вибиваючи шістнадцять долярів плюс маленький додаточок дядькові Семові, і щаслива пані відходить від станка.

Ні, вона не віходить, вона оглядає ручку, яка „нічого не говорить”, яка не вказує на смак власниці, на її уподобання, індивідуальність.

І тут знов проблема. Є ручки з бамбуку і дерева. Скляні й шкіряні, з шовку, шнурочка й ланцюжка, є великі й малі, закручені й прості, дорожчі й дешевші, вибивані камінцями, цвяшками й перлами, є й з перлямутровими прикрасами, різni-прерiзni ручки.

Гарненька пані, віддавши помаранчеву парасольку, купує червону з бурштиною ручкою на подобу цапинії борідки, доплачує ще чотири долари й каже:

— Ось тут адреса для негайної висилки. Будь ласка, зачутиць і цю карточку.

На маленькому білетику написано: „Вози з собою і не згуби! Святий Миколай”.

— Ваша адреса пані? — питав ввічливо продавчиня.

— Святий Миколай ніколи не подає адреси, — відповіла пані й щезла в натовпі покупців.

**
*

Через три дні з'явився в крамниці середнього віку мужчина, питуючи за чорною, складаною парасолею.

— Вправді, я писав листа до св. Миколая, та він, сердега, мабуть, помилився, бо приніс мені червону жіночу парасольку, яка дуже сподобалась дружині. Будь ласка, виберіть мені чорну. Парасоля у роз'їздах необхідна...

ДОКТОРАТ З ПЛЬОМБЕРКИ

Чи ви відчули вже на власній шкурі, як важко сьогодні докликатись пльомбера, столяра, слюсара, кімнатного мальяра тощо?

Погляньте в телефонну книгу. Сторінка за сторінкою — лікарі, всяких спеціальностей, старшого й молодшого покоління, довгі колони інженерів, і їм же немасліку, доктори філософії у всіх можливих галузях, фахівці від відчитування гієрогліфів, мистці — декоратори, пейзажисти, портретисти, всякого калібра й масті, а звичайних пльомберів всього два або три, не більше.

Трапиться вам припадок, як оце недавно моїй найближчій сусідці, і ви безрадні, безпомічні, дивитесь на скрутне положення, а рятунку нізвідки.

А було воно так. Десь, біля обіду, стурбована наглим випадком, пані Таня накрутила число телефону і в слухавці почула:

- Тут пльомберське бюро пана Кляйна, чим можемо вам служити, пані?
- Я хотіла б говорити з паном Кляйном.
- Нам прикро, пан Кляйн на конвенції пльомберів, на Гаваях.
- А є його асистент?
- Асистент зараз на конференції, говорить з вами асистент асистента.
- У мене прикрай випадок. Шлюбна обручка скотилася з пальця у ванну. Сплила з водою, розумієте? Будь ласка, прийдіть негайно, я так хвилююсь, що крий Боже!

— Звичайна золота чи з каменем? — спітав асистент асистента зовсім спокійним голосом. Десяти, чотирнадцятирічні, чи двадцять двох каратове золото? Десяти? Бога ради! Чого ж тут хвилюватись. За кілька долярів буде друга, може й краща. Ціни на золото пішли вниз, дурійка на біржі скінчилася, все буде добре!

— Та я за всяку ціну хотіла б її дістати, вона пам'яткова, шлюбна, лежить недалеко, навіть блистить, як глянути добре під світло. Подайте якусь інструкцію, добру фахову пораду.

— Засада нашого бюра — не ставити діагнози на віддалі. Нам треба потрудитись особисто, та ми такі зайняті, такі зайняті. Рури тріскають, вода капотить, ржавіють людям колінця, а ви з такою дурницєю, із шлюбною обручкою возитесь.

Асистент асистента взяв книжку з замовленнями і спокійно промовив:

— Найскоріше можу приїхати за два тижні, вівторок, година третя по полуничі.

— Алеж змилуйтесь, дома діти, всім нам треба купатись, спускати воду.

— Привезіть ванну разом з обручкою на відділ наглих випадків, тут, до нас, до новообладнаного бюра. Вам важко возитися з ванною? Вам незручно? А нам має бути зручно? Коли вам „горить”, покличте на поміч пожежників.

— Чому ж пожежників?

— О, це незвичайні люди. По горищах лазять, вогонь гасять, пнутися драбинами аж під небо, людей з вогню витягають, то й витягнуть з ванни вашу цінну обручку. Я певен цього, стовідсотково певен.

І як ви думаєте: не дати такому пльомберові докторату з пльомберки? Авжеж, що дати! Cum maxima laude.

ІСТОРІЯ З ВУСАМИ

Більше правди, як вигадки

Одного дня середніх років пані на ім'я Віра зайняла порожнє крісло біля мого робочого стола. Її зеленавої барви очі, свідки минулої краси й свіжості, були стривожені.

— Чи ця праця трудна? — спитала незнайома ламаною англійською мовою.

— О ні, зовсім нетрудна, заспокойтесь. Тут треба добрих окулярів, легкої руки і трохи терпеливості. Розум, інтелігенцію і знання можете залишити вдома, як непотрібний баласт.

За дуже короткий час Віра справлялась з роботою краще, як вправна працівниця.

За вікнами чепурилась весна. В такий час люди масово фотографуються на тлі квітучих вишень, новокуплених домів, авт, телевізорів. Градуаційні студентські знімки стиртами копичились на наших столиках. Ми обидві тонули в роботі. Маленькі плямочки на обличчі чи одягу не подобаються клієнтам. Чародійний пензлик, змочений у відповідній мікстурі, виправляв ледве видні недоліки.

Порпаючись бездушно в людських нецікавих обличчях, ми говорили, говорили, говорили...

Віра приїхала з Аргентини, де світ і життя зовсім інші, як тут. Вона барвисто малювала словами пережите, стрибаючи з теми на тему. Нові книжки й журнали,

старе й нове малярство, театр, Львів, Париж, Буенос Айрес, Філадельфія, старі й нові знайомі оживали в цікавих розповідях, яким не було кінця.

Мені подобалась Віра своєю „іншістю”, оригінальністю й небуденною інтелігенцією, що променювала з кожного її слова, речення, відповіді, запиту навіть. Гостра на слова, завжди схвильована загальними проблемами, не легко вислухувала протилежну думку, проте ніколи не гнівалась — і щедро роздавала усмішки гарних, прижмурених очей.

Віра не прикладала жадної уваги одягові. Її зелений плащ, попитий за зразком аргентинської моди, давно просився на димісію. Сукенки домашнього виробу часто поролися, виблискуючи білими шпаринками... Напоспіх пришивані гудзики раз-у-раз обривалися.

Віра з погордою висказувалась про жінок, що оздоблюють себе хутрами і близкітками. Все нове, що появлялось на мені, провокувало до репліки: — „І як вам не сором? Ви знову вдягнули на себе якусь нову ганчірку”.

Ми часом сперечалися, переконували одна одну надаремно, проте було щось невхопне, що в'язало нас то-нусінською, невидимою ниткою.

Одного дня Віра запросила мене на чай. Я прийняла запрошення і з'явилася точно на четверту. Мале, трикімнатне помешкання було темне, густо заставлене „антиками”. На ідалінняному столі не було місця на чай. Тут лежали книжки у великому безладі, старі й нові. Кільканадцять із них, уставлених одна на одній, хилилися, мов пізанська вежа, готові от-от розсипатися.

Віра метнулася за кріслом, бо під руками його не було. Маленький дзиг'лик врятував ситуацію, і я, обережно вмостившись на ньому, прихваливала несподіваний комфорт.

— Ви не погнівастесь, — промовила, мнучись, господиня, — сьогодні не зможу почастувати вас чайком.

Останню торбинку зужила я ранком і не встигла придбати свіжих, але — чи тільки часом живе людина?

Віра вказала поглядом на стіни, густо завішані картинами. Чиєсь цікаво схоплені обличчя дивились на мене то з усміхом, то з повагою, сумом, задумою, кокетерією.

— Хто малював ці портрети?

— Я, — відповіла Віра. — В Аргентіні не зле заробляла малярством, але тут інші уподобання, інші звичаї зовсім інші люди...

П'янкі чайні рожі дихали з картини ароматом куди сильнішим за весь Лілтон чай у Філадельфії. І тоді я зрозуміла Віру, розкусила її особливe „я”, вибачаючи обірвані гудзики й зелений аргентинський, препаскудний плащ.

— Пишете щось? — спитала я, глянувши на письмовий стіл, машинку й розсипані сторінки рукопису.

— Ах, це мій „Наречений!” Нарешті знайшовся видавець і я мушу поспішати з роботою. Сиджу біля нього вечорами. Це дуже романтично, не думаете?

Віра, збиравчи розсипані листки, розказувала про сюжет повісті, про труднощі видання, а далі, прощаючись зі мною, докинула: — А я задумала витівку. Завтра за працею розповім, тоді посміємось трохи...

Те завтра прийшло. Віра зустріла мене усміхом і, взявшись під руку, попровадила до свого стола. У коверти, готові до висилки, лежало дванадцять фотографій якогось нецікавого студента. Однадцять було добрих, на дванадцятій Віра домалювала пікові, чорні вусики. Трудно повірити, як змінилось обличчя хлопця: він змужнів, споважнів, вигарнів.

— Ви збожеволіли! — вихопилось мені зразу. — Хіба не вишиле цієї фотографії клієнтові?

— Авже що вишилю, — відповіла Віра, заліплюючи коверту й дописуючи $12 \times 5 \times 7$ — 12.00 дол.

Мені було не до сміху. За цей невинний, на перший погляд, жарт ми могли втратити працю. Жадна солідна фірма не посміє жартувати з клієнтом. В солідарності прийдеться відповідати разом. Я посумніла, Віра сміялась, жартувала, сипала дотепами.

Минув тиждень, і одного ранку різкий мегафонний голос покликав нас обидвох до боса.

Ми увійшли до малої кімнати, приховуючи сильне збентеження. Дебела повновида босова фігура напівлежала в кріслі й смоктала товсту сигару. Його обличчя ховалося за густою димовою заслоною. Збоку на кріслі сидів молодець із знайомими рисами обличчя, з цікавістю приглядаючись до нас.

— Добрий день паням! — промовив бос особливо ввічливим тоном. — Цей молодий студент замовив ще одинадцять знімок із вашими вусами, тільки він від'їздить за годину. Чи можете виконати замовлення зараз?

Ми випурхнули, мов сполохані птахи, і Віра, посміхаючись, кинулась малювати вуса.

З того дня почалась Вірина малярська кар'єра в Америці. Щораз більше студентів замовляло фотографії з вусами. Далі прийшло колорування чорно-білих портретів, платня подвоїлася, і Віру наділили почесним титулом „артист”.

— Яка огіда, яке свинство! — говорила „артистка”, вимальовуючи вуса, рум'янці, брови. — Бодай вони показились з тими паскудними фотографіями!

Та раз якось Віра шепнула мені:

— Іду до Аргентіни.

— Ви жартуєте?! Що сталося, скажіть правду!

— Нічого особливого не сталося. В Аргентіні я залишила справжні вуса, і вони мене кличуть до себе.

Філadelfія, 1962 р.

ВЕСНЯНИЙ КАПЕЛЮШОК

— Друже, чи ти жонатий? Чи знаєш, чи відчуваєш на власній шкурі оті забаганки й примхи жінки — саме тепер, коли надходить весна і вся природа стоїть у зеленій обнові? Я бачу, ти всміхаєшся, ти щасливий; значить, — ти вільний, неодружений, не спутаний оковами. Не те, що я нещасний, вимучений докраю, виполосканий до цента, роззброєний вояк після важкої баталії. А було воно так:

— Мирончику, — каже до мене солодко жіночка, (Мирончику, — коли чогось від мене потребує, справжнє мое ім'я — Старий), може б так пішли ми, обдивилися за якоюсь весняною обновочкою?

— Для кого? — питаю зразу.

— Та звісно, що для мене, — відказує моя мила. — Весна іде, нема чим голови накрити, а, знаєш, без капелюха жінці до храму Божого іти не годиться, молитви спокійно відмовити не можна.

І зразу таки, вдаривши в побожну нуту, підвела на мене сині очі й благально глянула, як на посвячений образ. Я зм'як, мов розтоплена свічка, і сказав: — „Добре!”

Пішли ми до великої крамниці, і зараз таки на скочах почалася перша рукопашна баталія. Я тягну дружину щосили до підвалу, бо там дешевше, а вона за елевейтером роздивляється, на третій поверх мене пхас.

Виграла моя жіночка першу сутичку, і ось ми біля

столиків із сотнею весняних капелюхів, що плигають метеликами з одної жіночої голівки на другу.

Сідаю, нещасний, на осамітнене крісло і паленію від сорому. Хоч би на лік мужчини, хоч би на показ. Я один-одинокий сиджу, мов на розпеченному вугіллі, а моя ясочка, мов ошаліла, від стола до стола бігає, примірює, придувляється, сама до себе говорить:

— Ось цей, рожевий, з темнішими смужечками, дуже гарний, відмолоджує мене на п'ятнадцять років, і недорогий, всього двадцять доларів. Спереду мені до лиця, але ззаду — не бачу добре, бо дзеркальце замале ...

Я й не зчуваєсь, як напнула на мене жінка капелюшок, закружила біля мене дзиг'ю і невдоволено похитала голівкою:

— Зависокий і непікований, от нема, як поглянути на модель, всі браки, мов на долоні, видно.

Ще я не оглянувся, як зашелепали біля мене штучні квіти, заграли веселкою кольори, і моя голова занурилася не то у кошик, не то у клумбу весняних, квітучих фіялок.

— О, цей гарний, — радісно вигукнула дружина, — в ньому тобі до лиця! — і тицьнула мені перед носа карточку із написом „\$ 29.95”. Удар був болючий, поцілив у само серце. Четвертина тижневої платні піпла, мов миляна банька.

І здавалося б, що щастя осягнуто повністю, без решти, але де там!

Ідемо, несемо коробку, а ясочка моя сумна і невесела.

— Що тобі, голубонько, — питаю, — чим журишся?

— Як же мені не сумувати, як подумаю, що капелюшок гарний, новенький, а костюмик мій уже всі бачили, оглядали, своє відохкали і відахкали. Купи мені хутряну нагортку, щоб я нею старий костюм накрила, від злих очей і язиків сковалася, чесне твоє ім'я на поговір не виставляла.

Дружина закінчувала другу словесну баталію, як ми проходили повз хутряний відділ, на одвірку якого пішався приманливий заклик: „Великий весняний випродаж, все за половину ціни!”

На тендітній мінковій шкуринці, що звисала безладно на вішаку, теліпався маленький папірець із ціною \$ 1.200, віправленою на \$ 600.

— Бачиш? — відізвалася моя ясочка. — Сьогодні великий випродаж хуттер. Ще вчора оця чудова нагортка коштувала \$ 1.200, а вже сьогодні можеш її купити за половину ціни, заощадивши таким робом 600 долярів. Це справді виїмкова нагода, попросту щастя потрапити на таку оказію. А втім, Софія і Леся вже виношують свої нагортки, а я лише мрію про таке щастя. Хіба я гірша за інших?

І знову підвелися на мене до болю сумні, блакитні очі. Я зм'як, мов розтоплена свічка, підняв руки і — піддався.

І здавалось би, щастя осягнуто повністю, без решти, але де там! Ідемо, несемо легенъкі, мов пірця, коробки, дружина сяє, а я сумний і невеселій. Іду, мов роззброєний вояк, вимучений докраю, скривавлений, виполосканий до цента.

Іду і ледве на ногах держуся.

— Друже, чи ти жонатий? Чи знаєш, чи відчуваєш до болю солодкий погляд любих очей, чи танеш від нього, мов свічка? Скажи? Признайся!

ЗЕМЛЯК З БЕЛЗА

Скільки отих „земляків” крутиться біля нас у великому муравлиному місті, — самі знаєте. Оті маленькі — торгують овочами, цибулею і хлібом. Середні — всякою фантиною, а „товсті земляки”, з грубими гаванськими сигарами сидять у шкіряних фотелях на Волл Стріті.

„Земляк”, що про нього мова, — власник дев'яти кам'яниць, що тягнуться довгим рядком уздовж Восьмої вулиці.

Галина заходить до загратованого бюра платити своє комірне. В тому бюрі розкішним пано, на всю ширину кімнати пишається стінний календар і перший день місяця закреслений на ньому грубою зеленою лінією.

„Земляк” чекає на цей день нетерпляче, і, хоч ця нетерплячка єсть його довше як півстоліття, у земляка і тиск крові в порядку, і серце б'ється як належить, бо він, як сам каже, родом з життєдайного Белза.

Галина порпастися у торбинці, шукає чека.

— Час моє помешкання малювати, — каже вона. — Три роки вже минуло. Стіни мов у кузні, стеля лупиться. Невже ж вам, пане, не соромно?

— Ой соромно, дуже соромно! — говорить Галині „zemляк”. — Станемо малювати, як тільки сонце пригріє, повіє весняний вітерець.

— І ванну обіцяли направити, ну і що? Забули може? Пам'ять у вас не дописує?

— Ой дописує, землячко, першорядно дописує. Якби ж

то тільки одна ванна, і тільки ваша, а в мене на голові триста двадцять дві ванны, і кожній чогось бракує, щось там потрохи капотить. Та ваша ванна лежить у мене на серці, ось тут, під чорним піджаком, з лівого боку камізельки.

— А як же ж буде зі світлом? Контакти гейби показалися, змовились проти мене, всі страйкують. Нічна лямпа не світить, радіо мовчить, залишко мов брила льоду.

— Контакти страйкують, кажете? Нічого дивного, землячко, нічого дивного. Задивились на інших і страйкують. Страйки тепер у моді, та їм це знудиться, швидко знудиться. Дошкульний весняний вітер і дощі, — найкращі ліки на страйки. Все буде добре, все буде наладдане. Так, так . . .

Галина, вийнявши чека, спитала ніби заклопотано:

— Який це день сьогодні? Я геть дочиста розгубилася. У мене справи, різні важливі справи . . .

— Першого квітня! — гукнув весело „земляк” і тицьнув пальцем на календар.

Прощаючись, „zemляк” сказав: — Ви така точна, та-ка у плаченні прецизна, як мій швайцарський годинник.

— А ви такасте, як годинник: все так і так, так і так. Та врешті-решт киньте такати, кажіть правду, робіть щось. Ви ж обіцяли направити в дверях дзвінок!

„Земляк” приблід і скопився рвучко з фотеля. Лиця у нього поморщились, прив’ялі губи задрижали і він сказав: — Завтра о восьмій ранку все буде виконане як слід. Все направлене, заткане, заліплене. А може б знизити вам комірне, що ви на те? Галина підвела круглі від здивування очі і повна зворушення сказала: — Спасибі за ваше серце! Ви добра, шляхетна людина, Ви . . .

„Земляк” розсміявся і вистрелив — Prima Aprilis!

МОЛОДА КРОВ

Гумореска, прочитана на 2-му З'їзді Українських Журналістів Америки в Торонто 1966 р.

Зараз таки після першого з'їзду журналістів на ославленій Союзівці, де стільки говорилося про вливання свіжої журналістичної крові в склеротичний організм нашої преси, — я здобулася на відвагу й почала стукати в одвірки редакцій. Правда, кров моя не така то вже молода й свіжа, як того хотіли б підстаркувати редактори, та коли добра й цінна ще для переливу смертю загроженій людині, з певністю не пошкодить пресі, що важко дихає старими, зужитими легенями . . .

На перший приціл я вибрала „Свободу”, і першим, кого зустріла на сходах, був редактор Кедрин. Ми привіталися дружньо, як давно небачені знайомі, і я відразу приступила до справи:

— Знаєте, редакторе, одне діло плакати над недостачею свіжого нарибку, а друге . . .

Кедрин узяв мене за руку й флегматично промовив:

— Ваша правда, пані, ваша правда, та, — я спішуся на бриджа і зараз не можу провести вас до друкарні. А є там що оглядати, є чим захоплюватися. Зверніться до редактора Кравцева, він стрічечку до стрічечки мереєжить, захалявні вірші продукує. Цей Дон Кіхот вас опровадить по підвальні . . .

Я закрила шаликом течку, в якій зберігалися готові

ві до друку статті, і, прощаючись з Кедрином усміхом робленим до оказії, ввійшла до редакційної кімнати.

Ситуація була не легка. В темнавій кімнаті збилося докупи троє письмових столів і за кожним сиділа людина: в діловій похилій позиції, вміло приховуючи вуса. А тільки по вусах я мала пізнати, хто тут редактор Драган. Я голосно кашельнула, і три ділові обличчя повернулися до мене. Всі вони були беззвусі. — „Поголив поганець!”, — майнуло мені в голові, а в серце вступила безнадія. Та ні, в сусідній кімнаті хтось пчихнув, і три беззвусі постстаті, скопившись на-стрunko, вимовили з шабною: „На здоров'я!” Я вгадала, що начальний редактор „Свободи” суть і сидять окремо.

Мене привітало погідне, ясне обличчя і плекані вусики, усміхнені очі й теплий доторк руки доброзичливої людини, що ладна всім догодити, всім обіцяти небо. Я зразу відкрила душу й течку, розклала на столі вахляр тем і підсунула редакторові до вибору: „Союзівка — американська Швайцарія”, „Український Народний Союз — Батько і Друг Народу”, „Свобода” — дзеркало української душі”...

— Прекрасно, знаменито, першорядно, — захлиствався Драган. — Це саме теми, яких нам так дуже бракує, яких чекаємо Курите? — спитав ненароком редактор і підсунув мені попельницю.

— Дякую, — відповіла я схвилювано, і стала шукати папіроски.

— А знаєте, нерозважна пані, через оте ваше курення Народний Союз втрачає річно біля 500.000 доларів. Скільки не пишемо, скільки не остерігаємо людей щодо шкідливості нікотини, все даремне. Не підкошували б хоч ви рідної установи нерозважним нищенням організму. Ми ж вас усіх хоронимо, на другий світ відводимо, а воно коштує, ой коштує Батькові-Союзові!..

І зразу таки блакитні очі редактора стягнулися у ву-

зенькі шпаринки, вусики задрижали, і він сердито спитав:

— Гострі, перчені страви їсте? На телевізію, поза північ дивитися? Союзівку, отой клаптик рідної України на вільний землі Вашингтона, відвідуєте? Маєте акцидентову полісу?

Я не встигла сказати й слова, як усі статті, всі мої дорогоцінні есеї опинилися знову в течці, і я зрозуміла, що авдіенція скінчена. Значить, — можу відійти.

Цим разом три похилі, беззвусі обличчя вже не піднеслися з-над письмових столів, і я, не кашельнувші, безшлесно залишила „Свободу”.

Де ж іти, і в кого просити порятунку, щирої помочі, серця? Де ж друзі, знайомі, де вони?

В затишному, зеленому Кренфорді редакція „Листів до Приятелів”. Хто ж, як не приятель, подасть вам помічну руку, пригорне загублену людину, подасть поміч?

Стукаю до дверей редакції і чекаю. На порозі білого домика з'являється дочка редактора, видимо заклопотана.

— Батька немає вдома, він в Нью Йорку, на засіданні редакційної колегії.

— В Нью Йорку? А де ж редакція „Листів до Приятелів”?

— В каварні, на Бродвеї, в долішній частині міста. Їдьте туди поїздом, згодом беріть підземку і йдіть за запахом доброї кави. Запах цей заведе вас до цілі.

І ось я стою під каварнею, що нічим не нагадує Віденки. За темними, обкуреними котарами, у важкій, секретній атмосфері важиться, кується і шліфується чергове число журналу.

Крізь маленьку у вікні шпаринку бачу Шлемкевича, Паньківського, Гірняка і Лавріненка.

Всі вони замислені, зажурені, заклопотані, дебатують над важливою проблемою: як перевести тригодинне засідання при манюсенькій пляшці коняку.

Проблема трудна, без будь-якого вигляду на розв'язку, і я, побоявшись встравати в такі поважні наради, покидаю редакцію „Листів”.

На овіді фата-морганою зарисовується Філадельфія, „місто братньої любові”. „Стукайте, а відкриються вам двері”, пригадую собі, купую квиток і іду прямо на Френклін . . .

Кам'яниця, в якій примістилася редакція „Америки”, потопає в кадилі. Шукаю навпомацки двері і натискаю клямку. Від стола підкотилася бараболькою оглядна, лисава постать головного редактора і з острахом спітала:

— Пані за збіркою? Вже запізно, за десять хвилин закриваємо редакцію. Ми перемучені, перевтомлені і взагалі не маємо часу на маловажні дрібниці . . .

— Ні, я не жебраю, а сама приношу подарунки, практичні, цінні, щоденної потреби . . .

Редактор Микола Пасіка, людина з природи м'яка. Зиркаючи цікаво на все ще закриту мою течку, попросив мене сідати, і ми відразу розговорилися. Про погоду, про філадельфійську вологість, зміни атмосферичного тиснення і буревії . . . Згодом, спритно підробивши ґрунт, я приступила до торнада:

— Ось тут, пане редакторе, обнова для вашої газети, відкриті, цілющі реколекції.

— Які реколекції? Ми щойно по реколекціях о. крилошанина Лободича, а студентське товариство „Обнова” діє у нас від непам'ятних років.

Я розгорнула ряд актуальних статей і тицьнула редакторові кілька заголовків: „Патріярхат і ми”; „Доморобне кадило і де його дістати”; „Захищаймо рідні традиції”

— Досить! — крикнув редактор. — Ви з Чікаго?
— Борони Боже, я Чікаго не знаю.

— А братів, сестер, похресників там маєте? Контакти з ними вдержуєте? Кажіть, признавайтесь, як на останній сповіді.

Редактор сягнув по кропило, що лежало в куті на поготівлі, а я вхопила течку і вибігла з душою на вулицю. Годинник бив п'яту, редакція зачинялася, робочий день добігав до кінця...

Сутеніло і легка мгичка опадала на землю. В розгубленості пригадалася мені приповідка: „Свій до свого, по своє”. Боже, як я могла прогавити таке місце! В Філадельфії — редакція „Нашого Життя”. Все видавництво в руках жіноцтва. Де, як не в них, знайду теплий притулок.

Іду на північ міста, висідаю на Логен зупинці і дзвоню до гарної, плеканої віллі. З дверей, що відкрилися, війнуло запахом волової печени, приправленої на старий лад, і разом з ним з'явилася редакторка Лідія Бурачинська, приховуючи збентеження.

— У нас тепер обідова пора, а пані що? Вкладку вирівняти, внести передплату чи скласти даток на дім СУА?

Я розгубилася і, піднявши в присмерку течку, тugo набиту статтями, що скідалися на косметичну валізочку, сказала півголосом:

— Я новинками хочу служити, відсвіженням, молодою кров'ю, новим життям, відмолодженням...

Десь з'явилася голова Союзу Українок Олена Лотоцька, її заступниця Стефанія Пушкар, члени ред-колегії Ірина Пеленська, і Наталія Іщук-Пазуняк. Вхопили мене поміж себе й повели до світлиці.

— Маєте щось проти зморшок, проти надмірного апетиту, щось на рум'янці, на добрий сон, на свіжий, молодечий вигляд? — сипалися питання. — А фарбу добру

маєте? Тривалу, стійку, одностайну, що не міняє коліору?

— Стійка, одностайна фарба, це моя спеціальність, вона випробувана, єдиноправильна, українська фарба!

— Яка українська? Янківської чи Колянківської? Ви ж репрезентуєте відому косметичну фірму „Ейвон”, чи не так?

Я відразу розкрила валізочку і виявила ввесь біль, всю трагедію нікому непотрібної журналістки. Олена Лотоцька запарілася і, схвильовано промовила:

— Ви кого відмолоджувати хотіли, мене, Бурачинську чи Пеленську? Ми тут всі молоді, активні, творчі, трудолюбиві. Самі видаємо журнал, видаємо добре. Ідьте зі своїми утопічними ідеями в Канаду і там відмолоджуйте Павликівську, Когуську, Савчук, Бубнюк, Продців. Канадські жінки старіються скоріше.

Я з трудом збирала думки. Запах печені дошкально в'ідався в ніздрі, і раптом з кухні понісся командний голос:

— Обід готовий!

Мої клієнтки пурхнули, мов сполохані птахи, а я, з розбитим серцем, голодним шлунком та твердою вірою в Канаду, залишила редакцію і подалася на летовище. Прощай, Америко! Прощай, країно великих, не досяжних можливостей!

* * *

Використовуючи двогодинний лет літаком, я написала декілька листів, з яких два наведу разом з відповідю.

„До Видавництва „Овид” в Чікаго.

Надмір буйної, молодої, пульсуючої ідеями крові хочу розподілити поміж найбільше потребуючих. Можу уділити помочі щоденно, раз на тиждень або, як у Вашому випадку, тільки раз на місяць. За вислід трансфу-

зії ручуся своїм горлом. Справу можемо потрактувати голосно або зовсім засекречено, криптонімно навіть. Молоду кров висилаю порученою поштою, летунською або й принагідним автом, якщо трапиться, за попереднім виразним домовленням. Гонорар залежний від кількості, бо якість гарантована моїм іменем”.

На те редактор М. Денисюк відповів мені відворотно, та лист його і друга відповідь блукали по Канаді, і щойно через місяць попали до моїх рук, коли доля моєї крові була вже остаточно припеченана. Відповідь звучала:

„Вельмишановна Пані!

Ваша кровна оферта прийшла впору, і її я приймаю із заплющеними очима. Молода кров потрібна сьогодні кожному, зокрема всім тим, що, довго надумуючись, пізно поженилися (Од них же перший єсъм аз). Гадаю, що доброї, здорової порції раз на місяць мені вистачить, тільки шліть її дискретно, обережно, старанно опакуйте, придергуйтесь реченців і подавайте постійно свіжий матеріял. Моя група годиться з усіма, тож труднощів з допасуванням не буде, проте надмір червоних тілець міг би довести до катастрофи і моєї, і цілого Видавництва. Чекаю нетерпеливо на першу посилку.

Ваш будучий брат по крові,

Микола Денисюк, Чикаго”

І другий лист:

„Дорогий Лисе!

Потребуєш молодої, шампанської крові, звернися із замовленням до мене. Матеріял оригінальний, мусуючий, високопроцентовий!”

І друга відповідь:

„Чесна пані!

Декую вам пекно за того, жи не забулисти за Ека. Шо си тичит молодої крові, то так, ск ми дохтір Проко-

пович порадили, рік за роком іжджу з жонов до Гантиру, до того Кобзєрі, що молоду кров кужному вакаційникови сам, власними кутлетами пумпую. Однов руков пумпую, а другов віломпновує.

Єк си найду у наглій потребі, то кличу на ретунок того кучеревого парубка Ікера, що фурт молоду кров зі собов возит, а як треба, то кличу на поміч Понеділка. Toti два легіні тівко молодої крові годні віробити, жи піднесла би воду в потоці аж по tot камінь, що спасав від потопу і дохтора Макаревича і бандуристого Лампіку і багаче Клюфаса і мою жону два роки тому, екісмо відкривали гантерський сезон.

Ведлуг мене, то я би Вам порадив, абисте власну молоду кров ощеджували, бо тепер такий чес, жи треба си дивити і на задні колеса і на передні ни завадит. Tot американський і канадийський вікт такий, жи ідного днє перестане Вам плявдувати і сами станетиси оглядати за молодою кров'ю. Фтоди кварта, дві — заощеджені, алс свої власні, більше Вам помогут, як повна путня чужої, що си Вам зараз спротивит і звурдит на масленку.

А як колис напишу дещо на Вас, то не гнівайтесь, Пані, ѹ пустіть образу попри вухо, бо всякому може си трафити, жи зле зробит...

Ваш

Гриць Зозуля”

В Торонто я прямісінько поїхала на Батирст до „Гомону України”.

Червона осамітнена кам'яниця овіяла мене почуттям таємничої відокремленості. Я піднялася на сходи, і тут саме відразу пригодилася мені молода кров. Сходи високі, елевейтора кат-ма. Поблукавши трохи по замкованих закапелках, я ввійшла до редакційної кімнати.

— Добрий день! — сказала я півголосом.

— Слава Україні! — відповіли три редактори. Четвертий здергався від голосу.

— Хочу зустрічі.

— Ми проти зустрічей, — заявився редактор Вараниця, грімким, бойовим тоном.

— Хочу обміну.

— Ми проти всяких Колосових, — об'явив редактор Матла і прибрав бойову позицію.

— Шукаю контактів . . .

— Досить з контактами! — скомандував редактор Солонинка й заступив мені до кімнати дорогу.

Щойно мистець Стебельський, чутлива, артистична душа, розрідив напружену атмосферу. Я призналася, що хочу зустрічі з друзями по перу, хочу обміну думками, шукаю контактів з редакціями. Я ж пишу, творю, пульсую молодою кров'ю і хочу її десь пролити . . .

— Для СУМ'у пишете? — спитав редактор Вараниця і просвердлив мене проникливими очима.

— Для суму не пишу, але пишу для сміху. Гуморески й сатири — це моя спеціальність.

— Нам не треба гуморесок, ми поважна, статечна газета, і нам тепер не до сміху. Хорони нас, Архангеле, від жіночої напasti!

Я відразу зрозуміла, що тут позиції сильно обсаджені і моєї крові ніхто в „Гомоні” не потребує. „На силу милою не будеш” . . . Куди ж іти? Спробую щастя у „Вільнім Слові”.

Було полуслоне, як я опинилася на Лізгар. Двері до редакції стояли широко відкриті, що ворожило мені успіх. Редактор Еліашевський, оперезаний чорною запаскою, порався біля кліш і голосно спорікав:

— Хтось вимішав тут всіх посортованих мистців: Гошуляка поклав коло Андреадіс, Добрянського коло Жук. Невже ж і в шухляді не буде якогось порядку! . . .

— Що вас турбує, пані? — спитав редактор Еліашевський і тепло посміхнувся.

— Мене турбує зустріч із редактором Росохою, — відповіла я членко. — Ще й як турбус!

— Росохи немає, він зараз обідає з Пірсоном.

— А завтра?

— Завтра снідає з Діфенбейкером.

— А післязавтра?

— Післязавтра кладе вінець на могилі Невідомого Вояка, а далі бенкетує в Ст. Кетеринс, хрестить діти в Ошаві, оплакує покійників у Вінніпегу, а через тиждень іде відпочивати на Флориду. Не вірите? Думаєте, що я вигадую? Ось, гляньте на знімки, вони свідки, іх тут повно, мало не на кожній сторінці газети.

Редактор Еліашевський говорив правду. Я тричі приходила до редакції і не заставала Росохи. А шкода. На знімках він діловий, усміхнений, кучерявий, золота душа, міг би допомогти. Та — кажуть — трудно, головою муру не проб'еш. Повна безнадії, прямую до редакції „Нашої Меті”.

Входити чи ні? Пропонувати молоду кров отцеві редакторові Хоминові чи радше залишити її більш потребуючій газеті. З уваги на духовну особу, вічно молоду, творчу й активну, я зрезигнувала з відвідин і подалася до „Нового Шляху”. Офірувати галицьку, юну кров редакторові Волинякові я боялася, тож навіть не вступала до „Нових Днів”. „Новий Шлях” — моя остання надія.

Вечоріло. Кімнату заливали сутінки. Редактор Софропів-Левицький був повністю зосереджений над огляданням знімок контестанток для вибору красуні преси, коли я увійшла до редакції.

— Вам чого? — спитав байдуже, не підводячи голови від фотографій.

— Я свіжу кров приношу, нове обличчя, нові форми, новий профіль . . .

Софронів подивився на мене, прижмурив очі, зморшив чоло і процідив:

— Скільки ж вам років? Знімку маєте?

Я пірнула в течку й вийняла звідтіля вицвілу знімку ще з гімназійних часів.

— Кращих, новіших не маєте? Більш вимовних, свіжих, з виразною думкою і обличчям?

„Бере, — думаю. — Тут буде діло”.

— Маю, — кажу несміливо, — та вони поважні, строго-виховні, — з гострим виразним профілем, непопулярні серед молоді...

— То навіщо морочите мені голову і забираєте час, коли ви не популярні. Тут не треба розуму, таланту не треба, тільки... популярності, розумієте?

— А за популярність скільки платите, який даєте гонорар?

— Корону і славу. Хіба ж це мало, як на канадські відносини?

— Коронами в нас платили ще за небіжки Австрії. Яка провінція?

— Онтаріо! — grimнув Софронів і рвучко засвітив світло.

Але роз'яснення так і не наступило. Я сміялася, жартувала, штучно приховуючи біль, як редактор повертає мені знімку. Він членою виправдувався короткозорістю, особливою контестантською атмосферою, а під кінець сказав:

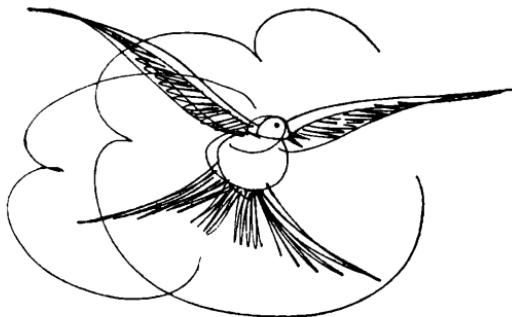
— А знаєте, я трохи побоювався, чи ви не пхаєтесь в журналістки. На щастя, ота заразлива недуга вас пощастила. Це добре, це дуже добре. Будьте хоч ви жінкою нормальнюю, безпретенсійною і не псуйте дорогоого паперу. На все добре!

**

Отак добровільно я зреклася канадської корони, а славу разом з безталанними статтями заховала в течку, і там лежать вони і чекають появи ще якоїсь нової української газети.

А що сталося з молодою кров'ю? Ах, правда, я й забула. Молоду кров нікому непотрібної журналістки я віддала на потреби Червоного Хреста. Там вона комусь пригодиться.

Торонто, Канада, листопад 1966.

РЕПОРТАЖИ

ПОДОРОЖ У НЕВІДОМЕ

(Пригоди і люди)

Життя людини складається з чотирьох основних етапів: безжурне дитинство, наука і любов, праця і врещті — відпочинок і час на подорожі.

Збіgom обставин мені пощастило поєднати третій етап із четвертим, а у висліді — мій репортаж.

Л Е Ч У

Маючи до вибору Японію, Мехіко і Європу, вибираю останнє, в приспішенному темпі полагоджую прольонгацію паспорта (щеплення не треба, візи дістаєте на кордонах), пакую необхідні речі і двадцять п'ятого вересня іду на летовище. Гаряче й душно.

Мій літак лінії „Люфтганза” типу 747 справно і з розмахом піднявся на дужих крилах і о год. 7.45 вечора по-ніс триста пасажирів у напрямі на Франкфурт. Лечу в невідоме. Ніяких готелевих замовлень (справа першої, в Європі, ваги).

Дубровнік, Сараєво, Прага і Братіслава мені чужі. Загреб, Атени і Букарешт пам'ятаю із своєї службової поїздки три роки тому.

В літаку, як звичайно на довгих лініях: вечеря, фільми, музика, майже безсонна ніч. Наш лет був спокійний і щасливий, сполука із Загребом точна щодо хвилинни, але тут, у тому ж Загребі, гостинному й соняш-

ному колись, зустріла мене несподіванка. Всі готелеві кімнати зайняті! Триденно конвенція готелярів поставила мене майже в безвихідне становище.

Дзвоню на відоме число телефону. Ніхто не обзывається. Надворі дощ, проймаючий осінній холод ломить кості, я вся тремчу в промоклому плащі. Ноги і черевики цілком мокрі.

Безрадний таксівкар возить мене з готелю до готелю. Врешті рішаю їхати на поліційну станцію.

За двадцять хвилин маю кімнату на два дні в готелі „Брістоль”, теплу й чисту, за сім доларів на добу, зі сніданком (один долар — шістнадцять югославських динарів). Ситуація опанована, дах над головою є.

З А Г Р Е Б

Я не буду подавати вам історії міста, не буду вичисляти всіх музеїв, церков, театрів, історичних пам'яток. Все це знайдете самі у кожному туристичному довіднику чи у вашій міській бібліотеці. Я розкажу вам про сірих людей Загребу, попроваджу вас вулицями міста, покажу Загреб таким, як я його бачила ще недавно.

Місто цікаве своїм гористим положенням (до католицької церкви ідете витягом), гарне свою старовиною, вузькими, камінними провулками, яринним і овочевим базаром посеред міста, алеями, парками, зеленню і морем квітів.

У крамницях, що сильно вдаряють відсталістю і відмінністю від прийнятого на Заході стилю — властиво, є все. Є невибагливий одяг і взуття, які продаються в державних крамницях, всі під одинаковий стиль. Крамниця до крамниці подібна, як близнючки-сестри. Нема потреби шукати крашного, бо скрізь, де підете, одне й те саме. Є харчові продукти (багато рибних і м'ясних консерв), є білий і тільки білий хліб (туго замішена італій-

ська булка). Чорного і житнього хліба не побачите ніде. Багато аж забагато горілчаних крамниць і ресторанчиків, де продають горілку. Є добре різномірні тіста. Все це для маловибагливого покупця, яким є автохтонне робітниче населення, вповні вистачальне. Мало, дуже мало крамниць із меблями, як також з іграшками. Добре поставлені книгарні, багато мистецьких видань, наукових, белетристики, дитячої літератури, майже не видно пропаганди; вона очевидно є, бо мусить бути, проте спрятно поставлена на дальший плян і не впадає у вічі. Книгарні завжди повні покупців.

Вимогливий і заможний югослав одягається в Італії. Звідтіля приходить до Загребу добрий одяг, який продається в одній чи двох „бутік”-крамницях. Він дорогий і недоступний для людини з пересічним заробітком.

Та є щось, чим побиває Загреб цілу Америку — це квіти. окремі базари з квітами. Гвоздики, айстри, стояли за столами повні букетів рож. Квіти у вазах в поштовому уряді, квіти на стації, квіти в автобусі, квіти в руках прохожих.

Я потопаю в тому квітчастому раю, я зовсім не боюся алергії; вона пропала, осталася в Нью Йорку, на першій евеню „Давнітавну”.

У церквах дзвонять дзвони, люди ходять до церков, моляться.

Бюра і фабрики починають свою працю о шостій тридцять ранку, зате о третій — кінець праці. Крамниці відкриваються о восьмій, закриваються о дванадцятій і щойно від п'ятої до восьмої вечора місто оживє заново.

Під час обідової перерви не годиться нікого турбувати телефоном, нікого відвідувати. Від шостої до восьмої — вулиці повні людей, переважає молодь, хоч не бракує й старших. Театри, концерти, кіна, фестивалі (в сезоні опера) — явища щоденні.

Річ ясна, між життєвою стопою американського і югославського робітника не може бути порівняння. Там авто й телевізор вершок щастя, і те щастя декому попадається — це правда.

Брак санітарних і гігієнічних умовин (скупо з милем, папером і рушниками, відсутність хемічних пралень) — це одна з найбільших сучасних болячок Югославії — болячок, до яких югослави звикли, з якими зжилися.

Свободолюбний хорват ніколи не примириться з нациною йому болячкою — комунізмом. І хоч у Загребі не видно пропагандивних плякатів і портретів вождів, радіо того вечора подавало, що такого й такого молодого чоловіка заарештовано за належність до націоналістичної організації.

І зразу вичувається, що тут щось всередині вариться, щось кипить, приховане зовнішньою покришкою спокою і вдоволення.

Д У Б Р О В Н И К

Із Загребу до Дубровника лечу югославською лінією „Ят”, літаком-ластівкою, що знімається і злітає із швидкістю пташки, з усіма пташиними вихилясами, граціозно, з одчайдушною фантазією. Лет короткий, всього сорок п'ять хвилин. Година сьома вечора. Автобус, що курсує між летовищем і містом, жене скелястими, незнаними мені дорогами — пансіони, вода, скелі і знов вода. Стемніло, і я вже нічого не бачу.

Службовичка подорожньої агенції „Атлас” у безрадному положенні. Пасажирів прибуло багато, а кімнат у готелях немає. Цим разом з'їзд лікарів. На щастя, готель „Імперіял” має для мене кімнату на дві ночі. Знаюмлюся з новим приміщенням. Готель „Імперіял” знаходиться у центрі міста в розкішному саду. Зелені, не

стиглі ще помаранчі висять над моїми вікнами. Кактуси, пальми, кипариси, квіти. Мій готель — свідок стародавньої слави, пересмець готелевих люксусів і величності минулого. Перські килими, кришталеві свічники, брокатові канапи, портьєри, портрети, вази...

У прегарній ідалльні білими мевами присіли на столиках насторчені серветки. Віконні завіси пінистими хвилями ворушаться під легіт вітру.

Кельнери (англійська і німецька мови) із старими, передвоєнними манірами подають, наливають, підсуваютъ, накладають, переставляють, малощо не йдуть за вас, аж переборщують у членостях. Американські туристи видимо вдоволені з такої обслуги.

Всі оті вигадки й вигоди за сім долярів на добу.

Дубровник призначаю тільки для відпочинку. Цей чарівний скелястий острівець, оточений Адріатиком, своєрідна югославська Рів'єра, приманює своєю красою сотні тисяч туристів. Тут цікаво провести літні вакації, пожити трохи ради здоров'я, подихати чистим, мов кришталь, повітрям. Так роблять практичні німці, і їх тут повно, по всіх готелях. Англійську мову теж чути тут чи не на кожному кроці.

Запізнавшися з своїм новим пристановищем, беру, як звичайно, туру й знайомлюся з околицею. Музеї, галерії, монастирі, церкви, витяг не вершок скель, трохи історії...

Я відлучуюсь від групи й ходжу по місті сама. Цікаво, з чого живе тридцять дві тисячі місцевого населення?

Ні поля тут, ні фабрик, камінь на камені і знову камінь. Будівельним матеріалом також камінь. На скелях і зі скель побудовані домики гейби із карт, однакові сін'яні кольором і будовою, вкриті червоною дахівкою, один біля одного близько-близенько, мов недоступна фортеця, а в тій „фортеці“: кельнери, кухарі, пекарі, прибиральніці, таксівкарі, веслярі, рибалки, власники доміків, де можна піdnайти приватні дешеві помешкання (за

2.50). Є готелярі, є кваліфіковані музики (власна симфонічна оркестра), крамарі, аптекарі, лікарі, урядовці, а далі монастири, церкви, школи — всі вони існують з туристики. Тут у сезоні в два рази більше туристів, як населення.

Прекрасна природа, спокійне, лагідне море і двадцять вісім надморських готелів ставлять Дубровнік в центр європейського туризму.

Тут, на диво, всього сімнадцять жидів, десять жінок і сім чоловіків. Є мала синагога і дві жидівські „сувенірні” крамнички.

Біля тристалітньої церкви святого Влага, покровителя міста Дубровника, сила-силенна голубів. Голуби освобоженні і ситі, сідають на руки, на плечі, лишаючи інколи пам'яткові „сувеніри”...

П'ю воду з цілющого, чудодійного фонтану, яка, за повір'ям, приносить щастя і проганяє недуги. П'ю не лише за себе, але й за своїх найближчих.

В Дубровніку прегарний яринний і овочевий базар. Золотом мальовані груші, яблука, добірний і дуже смачний виноград, фіги, нанизані на шнурочок, ріжки, гриби. Немає чомусь горіхів. Безліч квітів! Плекані рожі й гвоздики, а зараз побіч у сільських запасках пахуче зілля і простенькі далії. Ось стара газдинка, вся у чорному, у білій, накрохмаленій хустині, продає запашні фіялки. Китичка — за одного динара (шість центів). А тут у маленьких плящиках на прилавку продається запашний лявендель і цілющий розмарин. Купчиха пояснює: Розмарин, високий яліцевий кущ. Вивар із шпильчиком і ягідок лікує ревматизм і болі дитячих шлуночків. Лявендель, кущ з пахучим квітом — квітом-любистком. Пляшечка всіх отих чарів за три динари (вісімнадцять центів).

Заходжу в пристань. Зворушлива сцена відпливу рибалок за свіжою рибою на завтра. Жінки відпроваджують

ють чоловіків, матері — синів. Ціла ніч на морі в маленькому, мов лушпинка, човникові може принести інколи різні несподіванки.

Увечері Дубровнік пульсую повним мистецьким життям. Сьогодні концерт бароккової музики, завтра — шопенівський концерт. Грає піяністка з Београду. Ось оголошується авдіція — набір молодих виконавців (драма, спів, інструменти, балет), там рекламиують нову п'есу.

Зальки-авлі малі, часто не вистачає квитків.

МІЖ СКЕЛЯМИ І ПРОПАСТЮ

Два дні проминуло, мов сон, і я мушу звільнити готелеву кімнату. А втім, я ж маю бути в Сараєві на славному, осінньому ярмарку. Іду.

Автобус не жене, а летить крутими, стрімкими серпентинами. З одного боку скеля, здається на засяг руки, з другого — пропасть і море. Гантерські серпентини на тій дорозі були б справжнім відпочинком. Тільки такої карколомної їзди тут — аж три з половиною години, — і ще три години скелястими провулками, але без пропasti! Заплющую очі, але не надовго, бо кортить побачити море, його безмежну велич і дивний спокій, гей би замріяність.

Автобус мчиться, і мчаться разом з ним югославські народні пісні — хорватська, сербська, босняцька. Шість з половиною годин радіо передає музичну. Ніхто не балакає, ніхто не курить, тиха, спокійна публіка — багато турків, решта місцеве робітниче населення. Групи туристів їдуть окремими автобусами.

В готелі „Європа” дістаю гарну, чисту й огорну кімнату з лазничкою і всім потрібним за вісім долярів із сніданком. Тут ціни вищі, як в Дубровніку, хоча готель далеко не такий. Пізно і я, не бачивши Сараєва, кладуся спати.

ЯРМАРОК У САРАЄВІ

Ім'я і обличчя дістало мосто Сараєво в XV столітті, після наїзду турків. „Сарай — овазі” (поле навколо замку) дало назву новому містові. Колись було воно найкраще, найбагатше і найбільше місто на Балканах. Тепер Сараєво нове — архітектурно нецікаве, Сараєво старе — запущене, убоге, відстале; кому нема діла, нема за чим туди йшати — шкода часу.

А проте, туристи туди йдуть, провідники тур показують музеї (міський, жидівський, етнографічний і музей революції). Є національний театр, театр молодого глядача, камерний і ляльковий. В театрі йшла опера „Ріголетто”. Є багато церков і ще більше мусульманських мешней. В одній із них я була на виставі старовинних килимів, даруків від прерізних достойників. Від перського шаха дванадцятиметровий килим, виконаний двадцятьма найкращими дівчатами Персії. Килим дуже старий, не видно ні барв, ні взорів.

Ходімо на славний Сараєвський ярмарок. Чого там тільки немає! Коні, вівці, кури, подушки, шкіра, взуття, овочі, ярина, сита, кошики, килими, турецький одяг, мідяні чайники, кавники, таці, срібло, пістолі, намиста. Не продають тільки жінок.

Багато галасу, багато шуму, той ловить за полу, а той хапає за рукав, припрошує купити, захвалює товар. Тримаю торбинку так само, як на 1-ій евено в Нью Йорку, але навіщо? Ніхто тут нікого не грабує, не пробиває ножем, не душить за горло. Найвище обциганить на вазі, обріже на сантиметр менше або продасть стару шкатулку за ліпші гроші, як вона варта.

Надивившись на ввесь той крам і полагодивши, що було треба, покидаю базар і йду відпочивати. В Сараєві зимно, січе дрібненьким дощиком, і я змушеня купити

теплу білизну. Везу її зі собою, як цінний експонат і доказ сараєвської моди, смаку і якости товару.

СТРАШНЕ ПРОБУДЖЕННЯ

Чорні олов'яні хмари нависли над готелевими вікнами. Немає чого лишатися в Сараєві довше. Замовляю автобус (нумеровані місця, мов число 13) і впопудне покидаю місто.

І знову жене наш автобус крутими скелястими дорогами. Пасажири не ті, що були вчора, курять і курять, гей би змовилися проти мене. Мій одяг пахне будженою шинкою, я пчихаю і кашляю, нікого це не зворушує, всі курять. Минаємо придорожні вбогі хатки, бідненькі сінохжаті з копицями нагромадженого сіна, накритого зверху білими пластиковими накривальцями, мов пригорілі великові бабки з люкованими шапочками. Жінки у чорних коротких плісованих спідницях, чорних светерах, ще й у чорних хустках, мов ті ворони, увихаються на полі. (Це біля Дубровника і Загребу). Під Сараєвом мода на довгі, квітчасті спідниці — штані, які хоч вряди-годи здалося б випрати. Красивид нецікавий, монотонний, сірий і я ніби тону в півні, заколисана босняцькою піснею.

Ралтом, мов грім, страшне пробудження: мій паспорт лишився в канцелярії сараєвського готелю!

Спочатку пустка і цілковите розгублення. Автобус женеться в напрямі до Дубровника і я все більше й більше віддаююся від паспорта.

Поволі, охоловши, сную прерізні комбінації. Висісти і раннім автобусом вертатися до Сараєва. Де ж ночувати?! А може попросити шофера, щоб привіз мій паспорт? А може вислати посланця, заплативши йому за труд і дорогу? А може, а може, а може... Десятки розв'язок — ні одної доброї.

Врешті, на овиді Дубровнік, чарівно освітлений, казково гарний, але не для мене його краса і не для мене його чарі.

Босняцька народна пісня лезами протинає мою голову, я вся горю гей би в гарячці. Мій відлет до Атен замовлений на післязавтра, а пашпорт мій за чотириста кілометрів від мене...

Ген у долині, в камінному малому домику над морем, чекає на мене мала кімнатка, винаймлена на дві ночі. Зійти східцями туди, відбитися від людей, значить відтяти собі дорогу до Греції, не діставши на час пашпорта. Треба діяти, діяти негайно.

Захожу в готель „Імперіял”, розказую секретарці, що сталося. І тут приходить рятунок, стається чудо. Секретарка дзвонить до Сараєва, лас готель „Європу” за неувагу до гостя, і управа готелю обіцяє зараз таки вислати мій пашпорт порученим листом, зі спеціальним дорученням.

Несподівано знайшлася і кімната для мене в готелі „Імперіял”. Ніби з рога достатку посипалися на мене благодаті: крім теплої, затишної кімнати, вечеря і віра в справність босняцької пошти, віра у мій пашпорт.

Він прийшов точно за три години перед відлетом мо-го літака.

Прощай, Дубровніку! З пашпортом у кишені вирушаю в дальшу мандрівку.

ВІКНО НА АКРОПОЛІС

Я знову в Атенах. Готель, знаний мені ще з попередньої поїздки, має вільну кімнату за сім долярів, разом зі сніданком (один долар — тридцять драхм). Готель скромний, в центрі промислового, а не люксусово-відпочинкового світу, де ціни вдвое і втроє вищі. З вікна своєї кімнати бачу Акрополіс, постарілий і знищений віками, бідний уденъ. Вночі освітлений, наче казковий палац.

Удосявіта піють по подвір'ях піvnі, десь гавкає Бровко. Світанок в Атенах подібний до наших, українських світанків. Та вже біля п'ятої-шостої рух-метушня. Шумлять авта, перекликаються візники, торгівці довозять ярину, овочі. О восьмій відкриваються крамниці.

Бранці йду помолитися до Капнікареї, візантійської церковці з XI століття, названої ім'ям її засновника-фармера. Свічу тоненькі воскові свічечки за себе і за найближчих, молюся. З постарілих стін, вилинялих від часу, кіптяви свічок, цілунків мільйонів уст і настирливих людських молитов дивляться на мене добрячо св. Григорій і св. Діонісій, схожі на близнюків. Св. Катерина, лагідно усміхнена, гей би киває пальцем, наказус молитися, а не роздивлятися за святыми. В церкві пусто, лиш я і святі ікони.

Година дев'ята ранку. Сьогодні міжнародна виставка ляльок. Моє завдання закупити взори, привезти цінники і каталоги для крамниці при Об'єднаних Націях.

Виставка гарна, цікава, багата. Висилаю летунською поштою біля двадцяти ляльок; одна краща від другої — альбанські, здається, найкраці. Ляльки лежать у згоді, арабка з жидівкою сумирно гуторять, тішаться летом до Америки.

Після полудня в музеї вистава тканин. Безцінне багатство, краса і різноманість грецького народного мистецтва. Деякі експонати цілком схожі на українські. Багато старих, столітніх тканин, щедро заступлене сучасне ткацтво. Відвідувачів багато; дехто тільки з цікавості, а дехто заради студій і досліду.

На сьогодні досить. Вечеряю в ресторані на даху свого готелю. Акрополіс освітлений, наче вогненний знак на чорному небі. Дехто з гостей дивиться на Акрополіс, дехто воліє... телевізор.

А Т Е Н И

Писати про Атени в короткому, як цей, репортажі — неможливо і зайво. Чотиригодинна тура дає туристові загальне, у слабих зарисах, поняття, що таке Атени сьогодні. Атени минулого треба студіювати і досліджувати роками. Отож, зійдім із котурн і ступаймо вигідними капцями по камінних вулицях міста. Воно гарне, багате, розмащисте, європейське і дороге. Крамниці елегантні, гідні ІІ'ятої evenю в Нью Йорку.

Гарно галтовані грецькі сукні і костюми по сто п'ятдесяти і двісті доларів. Готелеві ресторани люксусові й вибагливі, інші — скромні і часто неохайні. Таксівки надзвичайно дешеві.

Старі Атени повні пам'яток і повні залишків минулого (руйни) — дуже чисті. Ні папірчика, ні сірничка на вулиці.

Іду привітатись з моїми котиками. Тридцять, а може й сорок голодних, вихуджених котиків я залишила три роки тому в руїнах старої Пляки. Немає моїх котиків. Лише п'ять або шість ліниво вилігуються на камені, гріючи проти сонця ситі животики.

Питаю людей, що сталося з котиками? Немає їх, вгинули, а ті, що з остались, під опікою міста. Кожного дня годують їх рибою і м'ясом. Нашим котикам тепер добре живеться.

Неділя, співана Служба Божа в катедрі. Ставо необачно не там, де треба — по боці мужчин. Сестриця звертає мені увагу, просить перейти на другу сторону церкви. Співає прегарно мужеський хор, може питомців, а може мирян. Хтось читає „Апостола” чудовим драматичним тенором, і я бачу його в ролі Марія, в прощальній сцені опери „Тоска”.

Священик щедро обкаджує церкву, ходить поміж мирян, і з його слів розумію тільки одно — „Софія”

(премудрість). Греки в побожності клонять голови, моляться, б'ються в груди. Запах кадила заливає цілу церкву, молитовно набожно ...

Неділя, день відпочинку — деньтиші. Всі крамниці зачинені, рух на вулицях втихає, таксівки їздять спокійно і уважно. Як проводять греки день безділля — не знаю. Може відпочивають після важкого тижня, може відвідують родину чи знайомих. Місто, мов вимерле, лише там і тут (після обіду) в старих-старезних церковцях хтось засвічує свічечку і шепче молитву.

Після обіду покидаю Атени. Таксівкар хреститься біля кожної церкви — хреститься і молиться.

Греки — цікаві люди. Протягом тижня торгують і промишляють, як хто може, не дуже відказуються від циганства. В неділю — всі побожні, всі моляться, всі хочуть бути добрими.

НА ЛЕТОВИЩІ В СОФІЇ

Я знову на летовищі, в дорозі до Букарешту. Румунська летунська лінія „Таром” несе мене маленьким, мов пташко, літаком. Зупиняємось в Софії (Болгарія), чекаємо на летовищі на пасажирів з Москви, чекаємо більше як годину. Є час обсервувати, придивлятися.

Зразу впадає в очі велика в усьому різниця. Ждання брудна, закурена, підлога давно не мита. Хриплівий, старий телевізор передає лекцію російської мови, якої ніхто не слухає. Всі написи й оголошення російською і болгарською мовами. Службовці на летовищі в уніформах і кашкетах з червоними обвідками.

Біля мене подружня пара, яка летіла з Атен. Вона в новому мінковому хутрі (щойно купленому в Греції — в Атенах літня спека). Так і пізнати, що „дамі” шкода висиджувати хутро, вона держить його на колінах, гладить волос, бавиться „бриляントами” гудзиками. Поп-

дружжя сідає зі мною до літака на Букарешт, а там, на летовиці — парада, вітання, промови, квіти. „Високих” гостей приймали з великими почестями. Хто вони були — ніхто не знов чи не хотів сказати.

Б У К А Р Е Ш Т

З летовища до міста їду великим автобусом лінії „Таром” і зупиняюся в знайомому готелі „Юніон”. Моя кімната з перськими килимами, портьєрами, старої форми мармуровою умивальнею. Великі двері-вікно виходять на балкон. На ліжку мала несподіванка — „ясьок”. З повною пошаною до старих пережитків відсугаю його набік.

Найперше роблю точну й докладну інспекцію кімнати. Відсугаю котари, контролюю шафу і двері, шукаю таємних входів... Колись бо Букарешт був центром міжнародних шпигунських афер і комбінацій. Хвилина імпровізованої сценічної гри, і я вже розкладаю свої речі, взуваю вигідні капці, спочиваю.

В кімнаті на столику великий радіоапарат, яким можу ловити сліве не всі европейські міста: Київ, Москву, Новий Сад, Амстердам, Рим, Лісbonу. Маніпулювати отими магічними коліщатками не так просто. Кручу сюди й туди, нічого не виходить. Врешті слабим відгомоном чую вістки англійською і російською мовами; говорять про прогрес переговорів у Парижі, про Перона і його можливий поворот до влади. Говорять і говорять про вибори в Америці. Всі европейські пророчиці віщують Р. Ніксонові перемогу, хоч і не у великому відношенні до противника.

Я знову кручу зелені магічні коліщатка, і раптом кімнату заливає українська мова. Говорить „Радіо Свобода”. Оце мій перший контакт зі своїми за час двох тижнів. З далекого букарештського готелю хочеться про-

стягнути руку до тих людей, хочеться подякувати за рідне слово, за цілюще, дороге євшан-зілля. Дещо пізніше ловлю „Два кольори”, може з Києва, а може з Одеси, і це мій найкращий, найбільш зворушливий спогад з усієї моєї подорожі.

Музеїв, церков, театрів в Букарешті сила-силенна. Зараз навпроти готелю стара згорблена церковця (нема жадного до неї пояснення). Іконостас потопає у сріблі; мальовил уже не видно, іх поїли століття. Церковця насякла запахом кадила, старовиною і копіттю воскових свічок. Тут не годиться відвідати церкви, не засвітивши свічки. Прибуток із свічок чи не основна база вдереждання церкви.

У театрі драми, зараз побіч готелю, іде п'еса румунського драматурга. Квиток — 80 центів. Зала мала, місця випродані до останнього. Публіка одягнена буденно. Гра акторів цікава, декорації дещо стародавні, надто реалістичні. Мови не розумію, отож втрачаю стовідсотково не тільки діялог, але й подачу слова. Все таки рада, що бачила румунську п'есу.

Сам Букарешт, свідок колишньої величині й люксусу, з маркою європейської столиці, все ще гарний. Розмашистий, з масивними колосами-будівлями. Алеї, парки, зелень, простірно, великосвітньо. Та це тільки на перший погляд.

Крамниці скромні, вистави старомодні. Багато матеріалів на одяг, менше готового, пошитого. Є взуття (Румунія знана з найдешевшого і найгіршого взуття в Європі). Не видно крамниць з телевізорами, радіоапаратами, холодильниками, меблями. Зовсім немає хемічних пралень, мало аптек, не видно шпиталів.

Дуже багато знаменитих тістечок, але їх продається в примітивних цукорнях, часто без стільців, тільки так, проковтнеш і підеш далі.

В Букарешті мужчини їдять з накритою капелюхом головою в накурених, брудних приміщеннях, і тільки готелеві ресторани, призначені для туристів, зберігають фасон і пристойний вигляд.

Прохожі являють собою сіру масу. Жінки без капелюхів, але й без хусток, дехто в шапочці чи беретику.

Тут ніхто не поспішає — всі мають час.

В Букарешті галерія біля галерії, прекрасна модерна кераміка, багато гарних картин і знов — музеї, театри, концерти, опера. Все це кожного дня, цілий Божий рік.

Завтра тяжкий для мене день. Сім годин автобусом до монастирів на Буковині.

Моя поїздка добігає до кінця. Втомлена утяжливою мандрівкою, відкладаю Прагу, Братиславу до весни. Не стає часу! В торбіні у мене квиток на поворотний літак понад Віднем, Нюрнбергом, Штуттгартом і Льежем до Лондону.

Прощай, Європо! Прощай, континенте інших, як тут, понять. Прощайте, країни, де люксус і вигоди поступаються Моцартам, Брамсам і Бетговенам. Прощайте!

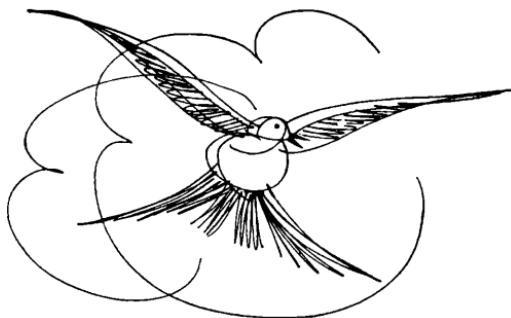
Л О Н Д О Н

Сіро, сіро, непривітно! Румунський літак-ластівка з трудом пробиває грудьми важкі, олов'яні лондонські хмари. Так ічується, як пташина змагається з опором, стогне і врешті тріумфально сідає на твердий ґрунт.

Летунський двірець у Лондоні, хоча величезний та ружливий, проте неціавий у порівнянні з модерним, імпозантним двірцем у Франкфурті. Крізь захриплий голосник час від часу скупі інформації: кому, де і коли летіти та яким виходом.

Відлет до Нью Йорку лінією „Тренс Ворлд Ейрлайнс” точно за чотири години. Скільки вільного часу! Прийдеться трохи понудитись. Та ні! У мене в торбін-

ці десятки карточок. Це записки дрібних епізодів з по-
дорожі. Нотатки балачок з людьми. Це шкіци вражень,
турбот і клопотів, малюнки радощів і моментів щастя.
Там увесь зміст і вся суть моєї тритижневої мандрівки
сховані в скучих, простенъких словах. Я в'яжу їх ось
тут, на лондонськім летовищі, в одну кольористу стріч-
ку і передаю її вам, як малий сувенір з моєї мандрівки
у невідоме.

ОБ'ЄДНАНІ НАЦІЇ — БЕЗ ПОЛІТИКИ

Знайомі й незнайомі друзі, читачі моєї книжки. Зaproшу Вас „на туру” по будинкові Об'єднаних Націй в Нью Йорку.

Увечорі, покінчивши домашню працю, сідайте на ча-сочок відпочити. Вмостишись у вигідне крісло, розкрийте сторінки книжки, а скляно-мармурова, тридцять-дев'ять поверхова „коробка” будинку Об'єднаних Націй так і з'явиться перед вами майже на засяг руки.

Повірте, — найменше обізнані з приміщенням і працею ОН — мешканці самого Нью Йорку і його найближчих околиць. Все те, що близько, що оглянете без труду і за дуже маленькі гроші, не приманює чомусь, не вабить, не стягає цікавих туристів. Тим часом, тисячі й тисячі відвідувачів з усіх кінців Америки й з цілого світу, просуваються коридорами Об'єднаних Націй сливе не кожного дня.

Темою моого репортажу будуть Об'єднані Нації з їхніми щодennими, неполітичними проблемами. Все те, що відноситься до політики, облишмо пресовим звітодавцям.

ЖИТТЯ ПОЧИНАЄТЬСЯ О ВОСЬМІЙ

Точно о восьмій годині ранку будинок ОН оживав. Скрізь поприбирають, почищено, на килимах ані порожники. Відбувається перегляд служби безпеки, яка працює, чи радше нудьгує на три зміни.

Першими, що прибувають під Об'єднані Нації, це далекобіжні автобуси. Їх кожного ранку по вісім-десять.

З автобусів бджолами вилітають гомінкі діти, чорними ластівками виплигують монахині. Товпляться потомлені туристи з Лос Анджелесу, Маямі, Клівланду і Канади. З автобусів вискають стрункі студенти Вест-Пойнту, фармери, члени різних організацій і школи, школи, школи . . .

Вже о дев'ятій ранку перші тури (по тридцять п'ять осіб кожна) чекають на свою чергу. Їх опроваджують спеціально вишколені провідниці, що всі разом говорять сорока вісімома мовами, готові на запити про останні світові події і працю ОН та їх порівняно коротку історію.

Праця провідниці-гіда незвичайно цікава і добре оплачувана, проте дістати таку працю — не легко.

Під сучасну пору п'ятсот аплікацій чекають на свою чергу. Перша передумова прийняття — закінчений університет, а далі знання чужих мов, досконала англійська мова, інтелігенція, гарний привітний вигляд, а передусім — щастя, знайомства, рекомендації. Кандидатки на провідницю ОН переходять окремі іспити, мусять мати чотирьох ручителів, а після прийняття, відбувають кількотижневий, платний перевищкий. Їхня праця триває тільки два роки.

Річ ясна, ніхто з працівників не відбиває на фабричний лад карток, ніхто не носиться з паперовими торбинками із булочкою, яблуком і кусником сира.

Контроля приявності працівників відбувається індивідуально по відділах. Звичайно, присутні на праці впливаються в книгу або їх вписують керівники відділів. За спізнення нікому не відраховують з платні; пропущені через хворобу дні (22 дні) оплачується.

Кожний працівник ОН має виказку, яку враз із світлиною раз на рік треба відновити.

В будинку ОН працює 4,000 людей, не враховуючи, очевидно, приїжджих делегатів і представників урядів,

які часто міняються залежно від політичних подій, які відразу пожвавлюють биття живчика і підносять політичну гарячку. Тоді недоступні для відвідувачів коридори набиті рідкобаченими обличчями, визначними особистостями політичного світу. Гамір різних-прерізних мов мішається в дивовижну какофонію, проте у просторій кафетерії-ресторані, що вміщає 500 осіб, де столик стоїть біля столика, сідають мирно араби побіч ізраїльців, китайці біля москвинів, бо всі спори автоматично вмовкають за дверима Генеральної Асамблеї і Ради Безпеки.

МІСТО В МІСТІ

В будинку Об'єднаних Націй працюють два поштові уряди. Один — тільки для обслуги відвідувачів, і він обмежується виключно продажем поштових марок. Це найбільший прибутковий пункт, бо протягом одного тільки дня випуску останньої нової марки колекціонери лишили в поштовій касі 53,000 доларів. Загальний річний прибуток з марок сягає мільйона доларів. Марки ОН проєктує графік з походження голляндцеь. Головний поштовий уряд приміщується у підвалі Секретаріату і обслуговує тільки працівників ОН.

В будинках Об'єднаних Націй, що є наче малим містом, містяться: власна друкарня, клініка, архіви, телефонічна централія із сіткою на цілий світ, кіностудія, кімната мап, книгарня, бібліотека, радіова і телевізійна студія, банк, мешканеве й туристичне бюро, фризієрня, кафетерія для відвідувачів, кафетерія-ресторан для працівників, клубова заля для делегатів, крамниця з сувенірами і крамниця народного мистецтва.

Три поверхи під землею — паркувальна площа на 1,500 авт. Там же зупиняються вантажні авта, що привозять 4 тисячі мішків пошти кожного дня. Їх сортус 5

працівників і кожний із них говорить шістьма різними мовами.

Вантажними автами привозять сюди також ввесь інвентар, що часто потребує направи. Тут шведські крісла, данські й турецькі килими, французькі письмові столи, англійські телевізори, американські писальні машинки. В окремих майстернях направляють апарати, крісла, латають килими.

Інсталяції для охолодження будинків знаходяться на четвертому поверсі під землею.

РЕВІЯ РАС І ОДЯГІВ

Дуже рухливим і дуже різnobарвним центром є головна кафетерія на четвертому поверсі Секретаріату. Тут обідають не тільки працівники ОН, але й делегати, користаючи із більшого як деінде приміщення.

Сорок п'ять членів обслуги і п'ятнадцять кухарів можуть догодити всім піднебінням, що належать до Об'єднаних Націй.

Німці, за обідом залюбки попивають пиво. Японці воліють риж, приправлений на жовтий колір, із щедрою домішкою родзинок. Французи п'ють біле вино, росіяни — червоне. Американці молоко, кокаколу і „мілкшейки”. Мадяри, альбанці і румуни їдять гуляш, італійці — равйолі і спагеті. Є також аматори голубців, барраболяних терточок і сиру з сметаною.

Ніколи не подають чеських знаменитих кнайдлів, значить, між кухарями немає ні одного чеха.

Тут, у кафетерії, перегляд різnorідних одягів, дефіляда рас, галерія різних-прерізних облич.

Чорняві індуски послідовно вдягають своє сарі, японки — квітисті кімоно, турки обідають без фезів, (урядова заборона з 1926 р.). Часами можна зустріти шотляндців, мадярів і греків в їхніх національних одягах. По-

мітною появою є корейка — провідниця, вдягнена в шовкову, традиційну одежду.

Із деякого часу красується поміж ними барвистий, гуцульський киптар ...

РОЗВАГИ, НАУКА, „ГАБІ”

Не тільки політикою живуть працівники ОН. Перечислю, побіжно тільки, різні роди зайняття, розваг і можливостей навчання, доступних кожному, хто користується виказкою ОН.

Ось вони: малярство, балет, модерні, народні танці, ритміка, ружанка, джудо, шахи, бридж, фотографіка, кінематографія, есперанто, круглі, хор, камерна музика, філателія, драма, лештарство, совги, їзда верхи, теніс, пінг-понг, фехтування, дискусійні клуби, лекції різних мов, прогулянки, оглядання міста в рамцях — „вивчай Нью Йорк” і т. д.

Взимку кожної п'ятниці по закінченні праці під будинком ОН чекає на вікендових туристів кілька автобусів. Цих туристів багато. Вони здебільшого любителі лештарського спорту, обвантажені необхідним вирядом, їдуть на два дні у гори.

Інша група домовляється на совги, ще інша йде оглядати Ніягару чи купує спільні квитки на оперу або симфонічний концерт.

Партнери до бриджа зголошуються на таблиці. Там постійно кільканадцять прізвищ, всі, очевидно, з різних сторін земної кулі.

В різдвяний час відбуваються по відділах так звані „парті”, де обділюються подарунками, співають коляди, частуються, танцюють.

Товариське життя працівників ОН дуже різномірне.

ПРОДАЮТЬ, МІНЯЮТЬ, КУПУЮТЬ . . .

В короткому репортажі годі передати безліч цікавого, що його скоплюють мої очі в частих мандрівках по поверхах ОН.

Ось на п'ятому поверсі таблиці з сотками оголошень і оповісток.

Дві секретарки-філіпінки шукають третьої співмешканки. Норвезький делегат покидає ОН і продає свої меблі . . . Вигідне помешкання за чотириста п'ятдесят доларів на місяць міняється за помешкання в Італії на два літні місяці. Хтось шукає родинного тепла для улюбленого песика Молі. Комусь непотрібний телевізор, дитячий візок і лещета. Продається „Мерцедес Бенц”, моторовий човен і збірка поштових марок.

Там на літо шукають інструктора тенісу, вчителя еспанської мови, опікунки для двох дітей . . .

На окремій таблиці оголошенні театрів, концертів, опери й балету. Тут передпродаж квитків, малки Нью Йорку, реклами музеїв, парків, ботанічного саду, зоопарку . . .

А ось запрошення на малярську виставку картин. Мистці — це працівники ОН, члени закордонних місій, делегати.

За одного доляра можна виграти солідно обрамовану картину. Прибуток з продажу призначений на допомогу потребуючим дітям.

Одна виставка дарованих картин приносить 6-10 тисяч долярів.

Час від часу на партері Секретаріату клуб фотографіки влаштовує виставку своїх праць. Тут краєвиди, квіти, обличчя, світла й тіні, показ найновіших здобутків фотографічної техніки.

В „лабі” ОН, біля головного входу, хор Об’єднаних Націй дас сьогодні концерт. Через тиждень виступ ка-

мерної оркестри. Скрізь хочеться бути і все чути, та праця не дозволяє. Треба обмежитись тим, що доступне в рамках обідових перерв, перерв на каву та одного-двох вечорів на тиждень.

ЦІКАВІ ЛЮДИ — ЦІКАВІ ЗУСТРІЧІ

Крамниця народнього мистецтва народів — членів ОН постійно набита відвідувачами. Тут політики, фільмові актори, довговолосі з кораллями „гіпі” і звичайні туристи з усіх закутин світу.

Ось французький сенатор-делегат купує для своєї колекції коров'ячі дзвінки з Індії. Джекі Глісон купує грецьку плящинку для ловлення сліз, проте треба сумніватись, чи слізози отого добросердечного, хоч і емоційного жартуна попливуть колись до плящинки.

Тут чікаґський лікар з довгою по груди бородою купує індійську, з паперової маси — пташку, саме такої породи, яка прекрасно вивчає людську мову. Його птахи, імпортовані з Індії, числяться до десяти, уміють „спеленгувати”, кличуть себе на ім’я, говорять „добрий день”, „добранич”, „дякую”, „перепрошую”. Час навчання — два роки. Птахів-градуантів продають по 1,000 доларів за штуку, „неграмотних” птахів по 20 доларів.

А ось колекціонерка цигарниць з Норвегії прилипла очима до української габльотки, помітно заінтересована інкрустованою люлькою. Сорокадолярова люлька з України унікальний додаток до її колекції.

Чималу сенсацію викликала поява Кірка Даглеса, ткий накручував фільм для Юнеско. Усміхнений Даглес з нагримованим обличчям заскочив на перерві до крамниці й купив за 200 доларів чотирифунтового, галтованого індійського слона, прикрашеного кораллями, дзеркальцями й волічкою.

Перед габльоткою з рідкісними шахами похилився високий пан. Сиве, майже біле волосся, сіро-сталеві очі,

цікаве, небуденне обличчя. Високий, сивий пан нічого не говорить, нічого не хоче знати. Він мовчки оглядає нігерські шахи, по-мистецьки вирізьблені із кільців (торні карвінгс), задержується над шахами з горіхового зерна з Еквадору і врешті його зір зупиняється над срібною індійською пташкою, інкрустованою туркусами і коралами. Він каже:

— А це буде різдвяний подарунок для Анджеліки.

Сивий високий пан — це Джан Гюстон, автор фільмових сценаріїв, відомий режисер таких фільмів як: *African Queen* (нагорода Оскара 1952), *Moulin Rouge* (1953), *Roots of Heaven* (1958), *List of Adrian Messenger* (1962), *The Bible* (1965) і багато інших.

А Анджеліка? Хто вона? Відома фільмова зірка, екзотична красуня чи може муза — володарка вічно молодого Гюстонського серця? Відповідь на це питання знайдуть цікаві читачі в журналі „Лук” з 12 грудня, 1968 року.

УКРАЇНСЬКА ПИСАНКА НАЙКРАЩА

Особливою увагою втішаються у велиcodньому часі наші прегарні писанки. Вони відсунули на третій план чеські велиcodні яєчка, індійські, коштовні, вибивані туркусами, а також алябастрові італійські, межиканські і дерев'яні польські.

Декого відстравувала їхня висока ціна, проте чисте, народне мистецтво, краса рисунку, колір і вишуканість поєднана з простотою знайшли чимало ентузіастів, а тим самим покупців найкращих із усіх велиcodніх яєчок, українських писанок.

Багато туристів перший раз у житті бачило такі дива. Мистецькі кола ОН і Бруклінського музею наділили мисткиню-писанчарку Оксану Вікул почесним титулом „юкрейніен джініус”.

Поцікавився нашими писанками власник крамниці з антиками на Лексінгтон евеню і водночас колекціонер найрізномідніших яєчок і закупив для своєї збірки шість найкращих і найдорожчих.

Покотились наші писанки по цілому світу. Добрий десяток полетів до Фінляндії, Швеції, Індії, Марокко і Пакістану. На всіх коробках я дописувала — *Ukrainian Easter Eggs — Pysanky*.

Одну гарненьку, на чорному тлі, купив польський священник.

— Я із Сокальщини, — казав він, — виростав серед тих, що прекрасно писали писанки. Українська писанка — це спогад моого дитинства.

Одного дня молодий студент зупинився біля габльотки з писанками. Він з подивом приглядався їм, стояв довго, гейби щось обмірковуючи . . .

— Ви українець? — питав. — Українського може походження

Студент заперечив: — Я англієць, народжений в Лондоні, студіюю українську мову в американському університеті Урбана, в стейті Ілліной. Мій професор — німець, який довгі роки перебував на Україні. Українська мова мені подобається, а українську писанку повезу батькам до Англії. Вона прекрасна!

Ось ціла група дівчат — гімназисток з Каліфорнії. Вони товпляться біля габльотки з писанками, читають написи і уважно вислухують пояснення процесу писання.

Починаю говорити: — Тут традиційні українські великолітні яєчка — писанки. В Україні кожна дівчина у вашому віці, прекрасно пише писанки. Писанка — це символ весни, воскресіння, любові, щастя і гаразду. У Великодню неділю дівчина дарує писанку хлопцеві, якого любить. В той день багато радості, несподіванок і багато гірких розчарувань.

Дівчата заворушились, загомоніли.

— Мені прошу найкращу, яку маєте, — сказала одна.
— І мені, і мені, і мені ...
Цього дня вісім квітистих писанок поїхало автобусом до Каліфорнії.

ТУРА ПО ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЯХ

Пам'ятаймо, що темою моого репортажу є Об'єднані Нації — без політики. Ви ідете офіційною турою — без мене. Оглядаєте залю Генеральної Асамблеї, залю Ради Безпеки, прислухуєтесь ходові дебат, ставите провідниці драстичні питання, на які не буде відповіді, ходитимете коридорами, доступними для туристів і, втомлені накопиченням сконденсованих відомостей, з'їжджаєте елевейтором вниз. Ви ніби бачили Об'єднані Нації і ніби не бачили. Вас проведено по двох поверхах, а будинок Секретаріату має 39 поверхів.

Та тут потрібно трохи фантазії. На помаж чародійної палички накриваю вас шапкою-невидимкою, і ми ідемо в другу, неполітичну туру, живу, барвисту, пульсуючу щоденним життям, без штучності, напущеності й забріханості — ідемо на тридцять дев'ятирів поверх, в країну мистецтва, танку, музики, мальства і спорту.

Тільки — не дуже голосно, прошу. Під нами, на тридцять восьмому поверсі, живе, працює, приймає закордонних гостей і очолює всю адміністрацію Об'єднаних Націй Генеральний Секретар У - Тант.

Ми на найвищому поверсі Секретаріату, який скидається радше на закуліси театру, мистецької чи музичної школи, чи хоч би клубу, що сприяє систематичному, раціональному відтovщенню ...

Та це лише так на перший погляд. Завданням ОН, не враховуючи політики, економічних і допомогових цілей, є затіснювання приязніх і гармонійних відносин по-

між поодинокими державами, а цього не можна осягнути тільки й виключно за дискусійними столом.

Дружня і мирна співпраця (*cooperation and understanding*) мають поглиблюватись і виростати саме на ґрунті всіх отих спільніх турнірів, змагань, екскурсій, на пробах хору, в клясі мальства, на годинах мов . . .

І тут відповідь на питання, чому працівники ОН мають стільки вільного часу на оті товариські контакти, прийняття, аранжовані відвідини показових американських домів, розваги і приємності, які здебільша вкладаються в рамки урядових годин і йдуть на рахунок платного, відпрацьованого дня.

Тому й не диво, що працівників ОН не зачисляють до групи надто важко працюючих, а стоси нових аплікацій, як уже згадано, копичаться в персональному бюрі, чекаючи на добреї протекції.

Чи оті взаємні зустрічі-контакти допоможуть нав'язати спільну мову поміж арабами та Ізраїлем, Китаем та Советами, можна поважно сумніватися.

На коридорі тридцять-дев'ятого поверху майже тихо. Важкі залізні двері і звуконепроникальні стіни уможливлюють працю таким яскравим протилежностям, як пропри хору і лекції мов, як підготова чергової п'еси і джудо. Щоб описати всі кімнати і всі поверхи треба було б кільканадцять сторінок книжки, а я не хочу замучувати читачів розтяглістю моого репортажу. Тому обмежимось найсуттєвішим, а решту кімнат і „поверхів” оглянемо побіжно.

Перша заля направо призначена для проб хору. Цей оригінальний ансамбл, що об'єднує біля тридцяти націй, заснований у 1947 р.. Він має бути амбасадором миру, зрозуміння і доброї волі, духовим помостом між такими країнами, як Єгипет і Західня Індія, Японія і Чіле, Шотландія і Нігерія, Америка і Греція.

Пересічне число хористів доходить однієї сотні. Тут співають (на виступах — в народніх одягах) секретарки і машиністки, перекладачі, кореспонденти, бібліотекарі, провідниці, фотографи, протоколісти, керівники відділів, службовці радіо і телевізії, медсестри, лікарі, постійні делегати до ОН і члени закордонних місій, що живуть у Нью Йорку не менше як рік.

Нові члени хору проходять перевірку слуху, голосу й читання нот.

Проби хору відбуваються тричі на тиждень в обідовій годині, а розучування текстів додатково двічі на тиждень вечорами. В репертуарі хору тільки народні пісні в оригінальній мові чи діялкті.

Члени хору мусять погодитись на всі запляновані, не-гоноровані виїзди до коледжів, шпиталів, музеїв, на виступи в радіо і телевізії, а також на поїздки до інших країн (1965 р. виступ хору ОН в Копенгагзі), і виступи в рямках Тижня Об'єднаних Націй. Диригентом хору є професійний музика, абсольвент відомої школи Джулі-ядр в Нью Йорку.

Тепер загляньмо одним оком у малярську студію.

Тут жива мозаїка облич, талантів, смаків і виявів. Всі в халатах, більше чи менше обмазаних фарбою, із скрученням і надихненням — творять. Мольберти горять різноманітною гамою кольорів. Лінії і плями, нерозгадані спіралі, кружальця, вужики і точки, а то розмашисті гейби пави-птахи в неймовірно яскравих кольорах, молочно-білі, замрячені узбережжя та хмари і врешті — баба-людоожерка (персонаж із казки моого дитинства).

Всі оті витвори людської фантазії та бажання за всяку ціну бути оригінальним і модерним, часто позбавлені таланту і будь-якої мистецької вартості. Проте, з початком березня „геніяльні Пікассо”, старанно зарамовані, висітимуть на виставці-льотерії в фойє Генеральної Асам-

блей. Десяток справді добрих речей, створених тут чи привезених і подарованих ОН добрими мистцями, приваблять покупців, і за одного доляра комусь пощастити набути гарну картину. Така добродійна лотерія приносить поважні суми грошей.

Не маймо домівки, призначеної на столовий теніс. Тут атмосфера зовсім вільна. Члени пінг-понгового клубу зустрічаються коли тільки хочуть і можуть. Початківці грають з початківцями, вправні з вправними, клясифікуючи своє вміння при зголосенні до клубу цифрами 1, 2, 3.

Найкращі грачі — японці. Звинні, меткі, бистрі. З ними мірятись годі. Повільним аргентинцям японський партнер непід силу.

Тридцять-восьмий поверх Секретаріату зачарований, засекречений простір, що про нього розказують в казках притищеним голосом. Туди нікому не вільно заходити, навіть із шапкою-невидимкою.

Проте, як і в казці, час від часу продираються звідтіля правдиві, хай і скупі відомості.

Увесь отой ізольований поверх належить Генеральному секретареві У-Тантові. Там його та його персоналу бюра, там приймальня для напівофіційних візит голів держав і там приватне помешкання У-Танта, з якого він часто користає, коли надзвичайні засідання і наради затягаються поза північ.

Там також іdalня-ресторанчик, де обідають чи п'ють каву найбільш достойні гости (недавно президент Ніксон і славні американські астронавти).

Всі інші поверхи — це безчисленний ланцюг бюрових кімнат, що належать сто двадцяти шести народам-членам ОН. Тепер до Об'єднаних Націй належать 135 країн. Тут працює тисячний штаб секретарок, машиністок і телефоністок, перекладачів, протоколістів і статистиків, тут круться всі оті малюсінські коліщатка на те тільки, щоб

ціла гігантська машина могла втиматись на ногах і діяти.

Світ по-різному розцінює працю Об'єднаних Націй. Іхня політична місія і авторитет міжнародного координаційного чинника дедалі відходять на задній плян, та ця тема не належить до репортажу.

Отож ідемо вниз під стукіт писальних і ражувальних машинок, телефонних розмов і звітів сливі всіма мовами світу, все таки з домінуючою мовою англійською.

Нас цікавитимуть п'ятий, четвертий і третій поверхі з їхньою різноманітністю і кольористикою, з їхньою неполітичною атмосферою.

Ах, правда, я й забула! Ви ж голодні, втомлені, хочете трошки спочити, чи не так?

Щоб надто не впадати у вічі (шапка-невидимка іноді заводить), ми розділюємося на три групи.

Одна обідатиме на четвертому поверсі в малій кафе-терії з автоматами, друга — в просторій, на 500 крісел їdalyni, ще одна група поїде зі мною на третій поверх до невеликого, затишного пресклюбу, що сусідує безпосередньо із залею Генеральної Асамблей. Тут гуртується переважно світові пресові звітодавці, колюмністи і редактори газет, з постійними бюрами — представництвами при ОН.

Тут, за малими столиками, без шуму, зайвих балачок і метушні за заслонами цигаряного диму кується, шліфується і оформлюється не одна політична інтерпретація актуальних світових подій. Тут справді „пахне” політикою, тож ходімо радше у більш відпружливу атмосферу, на четвертий поверх Секретаріату, де метушаться — обідають представники мало не цілого світу в яскравій, стилевій різнонаціональній одежі.

Чистенькі, маленькі, мов лялечки, японки, що дріботять мініятюрними кроками, з малими, в коліщатко, губами.

Бідні, недбалі індуски, в довгих до землі сарі, золочені листви яких волочаться по підлозі, в різкій дисгармонії з американськими нагортками, здебільша низької, тандитної якости.

Тут корейки в ефектовних, строкатих, шовкових одягах, мов горді пави, снуються поміж кріслами.

Визивно вистрілюють вгору високими брунатної барви, батікованими, фантастичними завоями представниці Нігерії.

Тут араби, турки, греки, різномальорова мозаїка облич, рас, одягів.

Ви їсте і дивитесь, їсте і слухаєте, їсте і думаете, закарбовуючи бачене, почуте, завважене.

Та годі, їдемо далі. Наша збірка під таблицею з різномірними оголошеннями. Чого тут тільки немає? Продається дослівно все: доми, авта, вітрильники, меблі, дитячі візки, фотокамери, льорнети, хутра, картини, книжки, скло, брилянти, квитки до опери й на літаки, включно з рідкісними монетами й поштовими марками.

Тут теж мешканеве бюро і бюро подорожей, окремий куток для продажу знижкових білетів на всі денні й нічні атракції Нью Йорку, програмки-каталоги виставок, галерій, музеїв, театрів, опери, лекцій-доповідей, кіна. Все, все, чого лише запрагне голодна на враження душа.

Для аматорів ситого шлунка списки найкращих ресторанів, з барвистими, апетито-збудними ілюстраціями печеного і смаженого.

Крило п'ятого поверху призначено на медичний центр. Тут щеплять перед виїздом за кордон, міряють тиснення крові, роблять рентгени, дають уколи, стверджують перші познаки „флю”.

Поверхом нижче банк, звідкіля розсилається гроші в усі кінці земної кулі. Звідси мешканець Анкари посилає дружині на чинш, громадянин Атен вирівнює вплату за семестер, житель Београду оплачує шпитальний рахунок.

нок, — все це з допомогою американського банку, відкритого виключно для працівників ОН. Зате не дуже завізно при віконці з ощадностями, відай тому, що платні працівників ОН тонуть і розходяться мов перший грудневий сніг.

Причин для цього багато. Короткотривалість деяких позицій змушує приїжджих до Нью Йорку чужинців жити приспішеним темпом, вбрати всі доступні, приманливі приємності в якомога найтіснішу, сконденсовану форму. А це коштує.

Мешкання в околиці ОН дуже й дуже дорогі. Їх усе не вистачає, їх усе мало, за них платять будь-яку ціну.

За 3-кімнатне помешкання в добрій, комфортабельній кам'янниці (а тільки такі входять в рахубу) треба платити місячно 400-500 доларів. Дівчата-секретарки з відносно скромними платнями наймають помешкання по дві-три на спілку. Працівники на постійних позиціях живуть тут зі своїми родинами або мають два мешкання, одне тут, а друге „там”, отож на ощадності лишається справді небагато.

Ми ще зупинемось у підвалі Генеральної Асамблей, де, побіч численних конференційних заль різного типу і призначення, міститься радіова, фільмова й телевізійна студія, далі — книгарня, два поштові уряди, крамниці з товарами імпортованими, з цілого світу. Тут консервована риба, городина і м'ясо, торти, солодощі, і соки з Італії, Мадярщини, Еспанії, Стокгольму. Тут японські маленькі телевізори, швейцарські годинники, французькі парфуми, турецькі килими, все без оподаткування і тільки для працівників. Далі прекрасна авдиторія ім. Дага Гаммершілда. Бібліотека ОН, приміщена в окремому будинку, вимагає окремої уваги і на її оглядини, хоч би побіжно, потрібно найменше двох-трьох годин. А час біжить! Стрілка годинника показує п'яту годину. Ще трохи, і брама будинку ОН за відвідувачами закриється. Ах,

хтось із нашої групи загубив нові рукавиці. Біжимо до віконця загублених і знайдених речей. Рукавиці лежать на столі і чекають на власника. Побіч них, рівненько по складані, мов у крамниці — фільмові апарати, парасольки, торбинки, шалики, дитячі капелюшки, годинники, перстені, окуляри, все це позначене нумерами чекає на власників. Через три місяці, якщо власник не зголоситься, знайдені предмети переходять у власність того, хто їх знайшов.

Ну, годі! Всім вам, хто видержав „у турі” до кінця, честь і слава!

Наїздились, надивились, аж у голові шумить. Та є й від чого!

Колись, у майбутньому, як відвідасте Об'єднані Нації, згадайте вашу першу провідницю-гіда з чарівною шапкою-невидимкою . . .

Нью Йорк, 1966.

З М И С Т :

	Стор.:
Про Авторку — <i>Іван Кедрин</i>	5
Від Авторки	7
ОБРАЗКИ СУЧАСНОГО	9
Заручені	11
Телеграма	17
Білі янголи	20
Дарунок коханій	22
Джентлмен	25
Актриса	28
Секретарка	30
Очі матері	33
Несподіваний гість	35
Інтерв'ю з пушером	38
Біла квітка	42
Тітка	45
Золота осінь	49
ДРУЖНІ УСМИШКИ	53
Ощаджуймо енергію	55
В ім'я традиції	58
Бабуня з Лондону	62
Жертва правдомовності	64
Ощадна дружина	68
Знайомство через газету	71
Рудий Макс	74
Пригода з парасолькою	77

	Стор.:
Докторат з пльомберки	79
Історія з вусами	81
Весняний капелюшок	85
Земляк з Белза	88
Молода кров	90
 <i>РЕПОРТАЖІ</i>	 103
Подорож у невідоме	105
Об'єднані Нації — без політики	122

